

ҚЫСҚЫ СПОРТҚА ЖҰМСАЛАТЫН ҚАРЖЫ

ЖЫЛҚЫ ЕТІН УРУГВАЙДАН АЛАМЫЗ

БІЗДІҢ СҰХБАТ

Ауыл жастарына арналған жаңа бағдарламалар қажет. Өткенде Сенат депутаты Динар Нөкетаева Үкіметке сауал жолдап, ішкі көші-қон, ажырасу, ауыл жастарының жұмыссыздығы, тұрғын үй мен білім алу мәселесін көтерді. Осы орайда біз сенатормен байланысқа шығып, әңгімеге тарттық.

Динар НӨКЕТАЕВА, Сенат депутаты:

АУЫЛ ЖАСТАРЫНА АРНАЛҒАН ЖАҢА БАҒДАРЛАМАЛАР ҚАЖЕТ

Jas qazaq: Динар Жүсіпәліқызы, өткенде біраз өзекті мәселені қозғалдыңыз. Соның бірі — жұмыссыздық. Қазір қолында бір емес екі дипломы бар, бірақ мамандығы бойынша жұмыс таба алмай жүрген жастар көп. Елімізде жұмыспен қамту орталығы бар екенін барша жұрт білгенімен, оған барып, тіркеліп, жұмыс тауып, орналасып жатқандары некен-саяк. Өйткені мекенжайын бойынша тұрақты тіркеуде болуың керек. Ал ауылдан қалаға жұмыс іздеп келген жастың тұрақты тіркеуі жок. Ең алдымен осы мәселені шешу керек шығар?

Д.Нөкетаева: Бізде қазір «Еңбек», «Серпін», «Бизнес бастау» сынды бағдарламалар бар. Бірақ бізде оңтүстіктен солтүстікке көш десек, өз туған жерінен өзге өңірге кеткісі келмейтіндер бар. Кезінде біздің ата-анамыз білім алып, қолдарына диплом алғаннан кейін жұмыс қай қаладан табылса, сол жаққа қарай кетті емес пе? Менің ата-анам да кезінде төрт баламен пәтер жалдап, қай ауданға жіберсе, сол ауданға барып, жұмыс істеген жандар. Жастарымыз осыған үйренуі керек. Қай жерде жұмыс бар, сол аймаққа кетуі керек. Егер біз жастарға лайықты жұмыс орны мен жоғары жалақы, баспана ұсынсақ, олар шетел асып кетпес еді. Бірақ бар бағдарламаның өзіне қатыспай отырған жастар да бар. Қазір жастарға өзінің жеке кәсібін ашуға да мемлекет тарапынан қолдау бар. Бірақ байқайтыным, қазіргі жастар тез арада жоғары айлық алғысы келеді, тез арада байығысы келеді. Оның үстіне жастардың көбі мемлекеттік бағдарламаларды біле бермейді. Өйткені ақпараттандыру жағы әлсіз. Сондықтан ауыл әкімдерінен бастап барлығы жастарды ақпараттандыру керек. Қазір ауылда неге жастар жок? Өйткені жұмыс жок. Бұрын қаланы ауыл асыраған. Қазір ауыл шаруашылығымен айналысатындар да аз. Мүмкіндік болғанның өзінде ауыл шаруашылығымен айналысқысы келмейді. Одан да қалаға барайық деп отбасымен қалаға келіп, пәтер жалдап тұрады. Сондықтан ауыл жастарын жұмысқа орналастыру, оларды ауыл шаруашылығы мамандықтарына оқытуды бастау керек. Мемлекет тарапынан әлі де ауыл жастарына арналған жаңа бағдарламалар қажет.

(Жалғасы 6-бетте)

СҮЙІНІШ

ҚАРТТАР ҮЙІНЕН – ҚАЖЫЛЫҚҚА

Умра, яғни кіші қажылық парызын өтеуге елімізден аттанған делегацияның құрамында қарттар үйіндегі қамқөңіл жандар бар. «Алматы қаласының мешіттер ақсақалдары рухани жаңғыруы дауылпаздары» қайырымдылық қордың төрағасы Берік Әдиев қажының ұйымдастыруымен, Алматы қаласының «Шаңырақ» қарттар үйінің директоры Тұрарбек Тұманшиевтің бас болуымен 10 қарт кісі қажылық сапарға аттанды. Олардың осы сапардағы шығынын атымтай-жомарт азаматтар өз мойнына алды.

(Қарттар үйіндегі қариялардың қажылық сапары туралы алдағы уақытта кеңірек жазамыз)

БИРЖАМЕТР

МУНАЙ (brent)
105

DOLLAR
457,73

EURO
496,41

РУБЛЬ
5,24

БИЛІК

Энергетика саласындағы олигополия, елдегі арнайы экономикалық аймақтардың тиімсіздігі, саяжайды мекен етуге мәжбүр болғандар. Сенаттың жалпы отырысында депутаттар осындай өзекті мәселелерді қозғап, Премьер-Министр Әлихан Смайыловқа сауал жолдады.

БІРЫҢҒАЙ ТАРИФТІК САЯСАТ ҚАЖЕТ

Депутат Дәурен Әділбеков электр энергетикасы саласындағы түйткілдерге тоқталды. Сенатор бұл саланы қазір елімізде үш министрлік және квазимемлекеттік сектордың екі компаниясы басқаратынын, сәйкесінше, бірыңғай ұлттық тарифтік саясат жоқ екенін айтты. «Энергетика саласында бірқатар компаниялар өзара кірігіп кеткен, бұл олигополия мен рәсімдерді көрсетпеуге алғышарттар жасайды» деп, «Самұрық-Энерго» мен КЕГОК компанияларын энергетика министрлігінің қарамағына беруді және бірыңғай сатып алушы жүйесіне көшуді ұсынды. Мұндай тәсіл электр энергиясын бірыңғай шекті бағалар бойынша сатып алуға және оны тұтынушыларға жария талқылаудан кейін бекітілуі тиіс бірыңғай баға бойынша сатуға мүмкіндік береді. Энергетика саласында өндіруші, энергия жеткізуші және энергиямен жабдықтаушы ұйымдар арасында интеграцияланған үлестес құрылымдар құрылды. Демек

бюджеттік инвестиция аясында шетелдік инвестиция үлесінің төмендігі жаңа технологияларды енгізуге және экспорттық тауар өндірісін дамытуға тікелей әсер етеді. АЭА аумағында шығарылатын өнімнің жалпы көлеміндегі экспорт үлесі орта есеппен 3,5 пайыздан аспайды. Бұл ретте 2017–2020 жылдардағы экспорт құрамында өнімнің төмен бөліністегі үлесі басым болып отыр. «Осының бәрі бүгінде АЭА–ның басым бөлігінде қосылған құны жоғары озық технологиялық өндірісті дамыту және жергілікті өнімге айналдыру жөнінде нақты мақсат қойылмауының көрсеткіші болып отыр. Одан басқа, АЭА–ны

олардың көпшілігінде заңды мәртебе де жоқ. «Көптеген саяжай аймағы аумақтық және заңды түрде нақты елді мекенге жатпайды, ал онда тұратындардың саны ресми статистикада жоқ. Атап айтқанда, жергілікті атқарушы органдардың деректері бойынша республикалық маңызы бар қалалардың шекарасында орналасқан саяжай учаскелерінің саны: Нұр–Сұлтан қаласында — 12 мыңнан астам, Алматы қаласында — 26 мыңнан астам, Шымкент қаласында — 17 мыңнан астам» деген Ольга Булавкина мұндай саяжай аймақтарында шешілмеген түйін көп екенін айтты. Үйлер газбен, орталықтандырылған

СЕНАТОРЛАР САУАЛЫ

бұл салада олигополия бар. Қазір электр энергиясының 97 пайызы сауда процесі ашық көрсетілмейтін тікелей шарттар бойынша сатылады. «Бір мемлекеттік орган жүзеге асыратын бірыңғай тарифтік саясат қажет. Тарифті көтеру энергетикалық кәсіпорындарға қарсы міндеттемелерді, өндірісті жетілдіру, жанарту, жаңғырту, шығындарды азайту талаптарын жүктеуі тиіс. Мемлекеттің бақылау-қадағалау қызметін, оның ішінде инвестициялық келісімдердің міндеттемелеріне, сондай-ақ тауарлар мен қызметтерді сатып алу процесіне қатысты функцияларды күшейту керек», — деді Д. Әділбеков.

АРНАЙЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ АЙМАҚТЫҢ 60 ПАЙЫЗЫ БОС

Сенатор Ерік Сұлтанов елдегі арнайы экономикалық аймақтарды дамыту жайын қозғады. Инвестиция мен жаңа технология тартуға арналған тиімді алаңдардың бірі арнайы экономикалық аймақтар (АЭА) болуы тиіс екенін атап өтті. Өйтсе де, жүргізілген мемлекеттік аудит қорытындысы АЭА тиімділігі төмен деңгейде екенін көрсетті. Оның айтуынша, ауқымды

инфрақұрылыммен қамтамасыз ету мәселесі ерекше назар аударуды талап етеді. 13 АЭА–ның үшеуі ғана қажетті коммуникациямен толық қамтамасыз етілген. Мұндай келенсіз жағдай АЭА–ның жалпы аумағының шамамен 60 пайызы бос қалуына әкеп соқтырды. Бұл жаңа инвесторларды тартуды және әлеуетті серпінді жобалар әзірлеуді тежеп отыр», — деді сенатор. Осыған байланысты АЭА аумағындағы инфрақұрылым нысандарының құрылысын аяқтаудың егжей-тегжейлі жоспарын әзірлеу, отандық кәсіпкерлікке, оның ішінде стартап жобаларға белсенді қатысу және көмек көрсету, инвестиция көлеміне, салық пен шығарылатын өнімге байланысты берілетін жеңілдіктердің мерзімдеріне саралау жүйесін енгізу қажеттігіне назар аударды.

САЯЖАЙДА ШЕШІЛМЕГЕН ТҮЙІН КӨП

Ал сенатор Ольга Булавкина қалалардың жанында орналасқан саяжай учаскелері туралы мәселе көтерді. Ол жұмыссыздық пен кенже қалған ауыл ахуалы ретсіз урбанизацияға әкелгенін атап өтті. Адамдар жазғы саяжай үйлеріне қоныстанды,

сумен қамтамасыз етілмеген. Кей ауданда жарық, жол мен медицина мекемелері жоқ. Сенатор: «Саяжай аймақтарында тұратын жастардың әлеуметтік-мәдени, білім беру инфрақұрылымына қолжетімділігі шектеулі. Жоғарыда айтылғандардың бәрі жастардың бір бөлігінің өмір сүру деңгейінің төмендеуіне және билік институттарына сенімсіздік туғызуға душар етеді», — деді. Аталған мәселелерді шешу үшін ол саяжай аймақтарының аумақтарына құқықтық мәртебе беру және оларды аумақтарды дамыту бағдарламасына енгізу мәселесін қарауды ұсынды. Саяжай аймақтарындағы жағдайға талдау жүргізу маңызды. Бұл тұрақты тұратын азаматтардың нақты санын және олардың әлеуметтік мұқтажын қанағаттандыру дәрежесін анықтау үшін қажет. Сенатор сондай-ақ білімі мен кәсіби дайындық деңгейін анықтау, сондай-ақ еңбек ресурсын жұмыспен қамту салалары бойынша бөлу мақсатында осы аумақтарда тұратын халықтың әлеуметтік-экономикалық сипаттамалық картасын жасау қажеттігін атап өтті.

Талап ТІЛЕГЕН

Әлеумет.т⁰

АРЗАН КӨЛІКТЕН КҮДЕРІҢДІ ҮЗ!

Көлік бағасы арзандайды деген көптің көңілі су сепкендей басылды. Қоғам белсенділері мен жүргізушілер қалтаға қосымша салмақ салатын утилизациялық алым көлемін азайтуды талап еткен еді. Халықтың бұл пікіріне құлақ асқан Президент Үкіметке утиль алымның көлемін қайта қарауды тапсырды. Бір ай бойы белсенділер, азаматтық қоғам мен сарапшылардан құралған комиссия осы мәселені талқылап, өз шешімін жариялады. Бірақ нәтижесі ел күткендей емес.

Жағымсыз хабарды ең алдымен индустрия және инфрақұрылымдық даму министрі Қайырбек Өскенбаев «естіріп» еді. «Расында кәдеге жарату алымдарын шегерсе, автокөлік бағасы төмендейтін шығар дегенді жиі естіп жүрміз. Енді статистикаға зер салсақ, елімізден шыққан автокөліктерге ешқандай утилизациялық алым төленбейтіні мәлім. Өткен жылы 105 043 жеңіл автокөлік өткерілсе, 64 пайызы отандық өнім болғандықтан, утилизациялық алым төленбеді. Трактордың 89 пайызы, комбайндардың 88 пайызы, автобустардың 74 пайызы өз еліміздікі екені рас. Осыған қарап-ақ бәрін бағамдауға болады. Дұрысы, баға өзгермейді. Өзге елдерден келетін автокөліктердің бағасы төмендейді деп айтудың қажеті шамалы. Айталық, жол талғамайтын қымбат автокөлік әкелсе, өз қалтасына түсетін құны өседі де, халық үшін арзан бағамын сатылмайды деп ойлаймын», — деді министр. Бірақ жұрттың үміті үзілген жоқ, ақырғы шешімді күтті.

Күні кеше Премьер-Министрдің бірінші орынбасары Роман Скляр утилизациялық алым мөлшерін жариялады. «Отандық автоөндірісті ынталандыру мақсатында барлық көлік түрлері мен ауыл шаруашылық техникаларына салынатын утилизациялық алым көлемін 50 пайызға дейін төмендетуге мүмкіндік бар», — деді Роман Скляр.

Бұдан былай утиль алымның көлемі 229 мың теңгеден басталып, 1 миллион 761 мың теңге дейін болады.

ТАРҚАТЫП АЙТСАҚ:

Қозғалтқыш көлемі 1000 текше метр көліктер үшін — 229 725 теңге
Қозғалтқыш көлемі 1001–2000 текше метр көліктер үшін — 536 025 теңге
Қозғалтқыш көлемі 2001–3000 текше метр көліктер үшін — 765 750 теңге
Қозғалтқыш көлемі 3001 текше метрден жоғары көліктер үшін 1 761 225 теңге болып бекітілді.

Бірақ утиль алымның бұл мөлшерлемесі осы жылдың мамыр айынан бастап енгізілуі мүмкін. Әзірге нақты мерзімі бекітілген жоқ. Өйткені ол мемлекеттік органдармен мақұлдануы тиіс.

Сондай-ақ Роман Скляр, алдағы уақытта жылдық мөлшерлемесі 4 пайыз болатын автотөсиелендіру бағдарламасы іске қосылатынын жеткізді. Ол үшін 100 млрд теңге бөлінбекші. Бұл қаржыға 71 мың азамат жаңа көлік сатып алады деп жоспарлануда. Жаңа бағдарламаның басты ерекшелігі, алғашқы жарна талап етілмейді. Алайда әлеуметтік желі қолданушылары мен қоғам белсенділері «Оператор РОП» серіктестігіне жиналған қаржының автотөсиелеуге жұмсалғанын күтпай отыр. Халықтың өзінен жиналған қаржы «халыққа несие ретінде берілмеуі тиіс» деп санайды сарапшылар.

Утиль алымның 50 пайызға арзандағанын қолдайтындар да қолдамайтындар да бар. Жаңа мөлшерлеменің бекітілуіне бірінші кезекте автоөндірушілер қуанып жатыр. Ірі компания өкілдері кәдеге жарату алымы отандық өндірісті дамытуға серпін береді деп есептейді. Алайда утилизациялық алымға ау баста қарсы шыққан белсенділер бұл шешімге өз наразылығын білдірді. «УтильгеЖолЖоқ» қозғалысының мүшелері, алым көлемін жеңіл көліктер үшін 100 мың теңгеге дейін түсіруді талап етіп отыр. Сондай-ақ ауыл шаруашылығы және арнайы техникаға салынатын алым мүлде жойылсын дейді.

Диас НҰРАҚЫН

Аптаның ұсынысы

Рысқали ӘБДІКЕРОВ,
Сенат депутаты:

«Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының дерегінше, соңғы 5 жылда Қазақстан өз-өзіне қол жұмсау деңгейі, оның ішінде 15–17 жас аралығындағы топта, өлем елдерінің ондығына кіреді. Еліміздің «Өкімшілік құқық бұзушылық» кодексіне білім беру ұйымының басшысын буллинг/кибербуллинг жағдайлары туралы уәкілетті органдарға хабарламағаны үшін жауапкершілікке тарту туралы өзгеріс енгізу қажет. Мектепте оқушылардың өзара жанжалдасуы, басқа да құқық бұзушылықтың алдын алу үшін әлеуметтік оңалту мен татуластыру қызметтерін құру маңызды».

Ел қалауы

ПОЙЫЗЖОЛДА ӨТКЕЛ КЕРЕК!

Салынғанына 90 жыл болған Түркісіб теміржолы тарихында Түлкібасы бекетінің орны бөлек. Қазір онда тұратын халықтың саны өскен. Қонысы кеңейіп, үлкен кентке айналған. Заманға сай өркендеп, көлік түрі де көбейіп жатыр. Кенттегі ортақ өткелден маңындағы 11 елді мекендерден 50 мыңнан астам халық күнделікті қатынайды. Жағалай қонған Кемербастау, Күмісбастау, Елтай, Майлыкент, Жабағын, Абайылдан бөлек Иірсу ауылдары, 115, 117 разъезд тұрғындары мен бірнеше өндіріс орындарының жұмысшылары, кәсіпкерлер аудан орталығына, өзге қалалар мен облыстарға барыс-

келіс жасағанда, теміржолда бұдан ғасырға жуық уақыт бұрынғы тәртіппен пойыздың өткенін ұзақ күтіп, кептіліп тұратыны жасырын емес. Тіпті барлық сала қарыштап дамыған заманда, теміржолы тоқырап қалғандай әсер қалдырады. Өткелді ыңғайлы етіп қайта салу мәселесін жұртшылық көп жылдан бері көтеріп келеді. Алайда құлақ асуға тиіс теміржол басшылары қынқ демеіді, қозғалатын да түрі жоқ. Осы күнге дейін құлық танытпағаны, жүре тындағаны көпшілікке түсініксіз. Ендігі жерде темір жол басқармасындағы жаңа басшылық тұрғындар тілегін ескеріп, жанашырлық танытуы тиіс деп ойлаймыз. Сонда жүйткіген пойыздар Түлкібасы халқының тіршілігін қолдан тежеп, кедергі жасамайтын болады. Көлік қозғалысын, соның ішінде жедел жәрдем көмегін, өрт сөндірушілерді де шідерлемейтін онтайлы өткел, жерасты немесе аспалы көпірі бар өтпелі жол (*переезд*) салатын уақыт келді. Бұған «Қазақстан теміржолы» ұлттық компаниясы акционерлік қоғамының құзыреті жеткілікті деп санаймыз.

Дархан МЫҢБАЙ, *Мәжіліс депутаты*

КӨПБАЛАЛЫ ОТБАСЫЛАРҒА БЕРІЛЕТІН ЖӨРДЕМАҚЫ

(2022 ЖЫЛ)

4 БАЛАҒА – 49100 теңге
5 БАЛАҒА – 61383 теңге
6 БАЛАҒА – 73666 теңге
7 БАЛАҒА – 85948 теңге
8 БАЛАҒА – 98 016 теңге
9 БАЛАҒА – 110 268 теңге
10 БАЛАҒА – 122 520 теңге
11 БАЛАҒА – 134 772 теңге
12 БАЛАҒА – 147 024 теңге
13 БАЛАҒА – 159 276 теңге
14 БАЛАҒА – 171 528 теңге
15 БАЛАҒА – 183 780 теңге
16 БАЛАҒА – 196 032 теңге
487,6 МЫҢ ОТБАСЫҒА – 27 МЛРД ТЕҢГЕ

Дереккөзі:
Еңбек және
халықты
әлеуметтік қорғау
министрлігі

Дүбірі дүниенің төрт тарабына естіген Бейжің қысқы Олимпиадасы да көмбесіне жетіп, тарихқа енді. Қазақстан спортшылары Бейжіңге дейін жеті рет қысқы аламанға қосылды. 2002 жылы АҚШ өткізген қысқы Олимпиададан олжасыз оралса, 2006 Туриңде де дәл сол көпті бастан кешіп, тек қатысып қайтты. Бұл жолғы сонардан да қанжығамыз бос келді. 34 спортшымыз Олимпиада аламанына тү алып кіріп, жоғары нәтижеміз шорт-тректен жекелей сындағы 4-ші және командалық сайыстағы 5-орын болды.

Қысқы Олимпиадаға қатысушы елдердің ішінде медальді Еуропа құрлығынын спортшылары көсіп-көсіп алды. Мәселен, Норвегия. Жалпыкомандалық есепте алпауыттардың өзін артқа тастап, көш бастады. Норвегия спортшылары Бейжіннің биігіне 16 мәрте чемпион ретінде көтерілді. 8 күміс, 9 қола медаль еншіледі. Екінші сатыда Германия сайыпқырандары — 12 алтын, 10 күміс, 5 қола алды. Қытай елі 9 алтын, 4 күміс, 2 қола медальмен үштікті түйінделі. Халқынын саны миллиардтан әлдеқашан асып кеткен Қытай мемлекеті тоғыз алтын алу үшін сырттан спортшы тартқаны белгілі. Қадау-қадау ғана емес, жиырмандан астам санлақты Канада мен АҚШ-қа сауын айтып алдырды. Бір ғана Эйлин Гудің өзі қалай жеңістен тау тұрғызды! Анасы хансу, әкесі американдық Эйлин Қытайға 2 алтын, 1 күміс медаль алып берді. Гудың нағашы жұртында жеткен жетістігі мұнымен ғана шектелмейді. Қысқы Олимпиада ойындарында фристайлдан Гуға дейін (*қыздар арасында*) бірде-бір спортшы қатарынан 3 медальді бір доладан иеленген емес. Демек Қытай елі қаз алатын қаршығалай шиыршық атқан қызды қарақанат кезінен танып, АҚШ-тан бекер шақыртпаған. Енбек еселеніп ақталды деген осы.

АҚШ, Канададан сырт Жапония, Жаңа Зеландия, Оңтүстік Корея елінен барған спортшылар да алтын, күміс, қоланы да молынан бөктеріп кетті.

Бұрынғы Кенес одағының бұғауында болған елдердің ішінен Беларусь — 2 күміс, Латвия, Эстония елдері 1 қоладан алды.

СЕНГЕН СЕРКЕМІЗ СҮРІНДІ

Төртінші Олимпиадасына қатысқан Юлия Галышева төрт жыл бұрын Пхенчхан Олимпиадасында шыққан биігіне жетемін деп үмітті болған еді. Конькиші Надежда Морозованың үні өктем естіліп, тіпті өзі «елге медальмен оралатыныма 100 пайыз

Фото: olympic.kz

ҚЫСҚЫ СПОРТҚА КЕЛГЕНДЕ КӨҢІЛ СУЫҚ

Юлия Галышева

Фото: Cameron Spencer/Getty Images

қысқы Олимпиадасында жалпыкомандалық есеп бойынша көш бастаған болатын.

Норвег халқының қысқы спорттағы феноменін зерттеген мамандар таулы аймақтың да әсері мол деп тон пішті. Скандинавия тауларының әр сілемі бұл күнде әрбір норвегтің қысқы спортпен шұғылданатын мекеніне айналып отыр. Ондай тау, көркем өңір, көрікті мекен бізде де бар, бірақ инфрақұрылым, балалар спортын кешенді жүргізетін жүйе жөнінен бұлардың қасында жіп есу қайда.

Бейжің қысқы Олимпиадасында Қазақстан спортшылары 1 медаль алады деп жауырыңға қарап тон пішкен әлемдік сарапшылардың сәуегейлігін серкелеріміз ақтай алмады. Рас, шорт-тректен Абзал Әжіғалиевтің қола медальға сынық сүйем жетпей, аламанды 4-орынмен түйіндеуі де зор жетістік бағалай алғанға. Бірақ біз осы Бейжіңнің аламанына әзірлік пен қатысып келуге 600 миллион теңгемізді сарп еттік.

Қоғамда спортты мәдениеттен бөліп, жеке министрлік құрылуы керек деген

Надежда Морозова

Фото: dzhnews.kz

сенімдімін» деп те жіберген. Бейжің қысқы Олимпиадасында жүлде алады деген серкелердің санатынан көрінген шорт-трекші Денис Никишаның да медаль алуға шамасы жетпеді. Үшеуі де үздік бестікке ене алған жоқ.

Былытр Токиода өткен жазғы, биылғы Бейжің қысқы Олимпиадасындағы көрсеткіш қазақ спортының өркендеуі қай шамада екенін көрсетіп берді.

Жаңа Қазақстанның жаңарған, түлеп-түрленген жүйесінде енді спортқа да алабөтен реформа керек екені тағы бір айқындалды.

Енді бізге қайтпек керек? Қай елдің санлақтарына қарап бой түзеуге болады.

Нардың өркеншіндей ғана өртенге қонған Норвегия елі әлемді қалай аузына қаратты! Бес миллионнан сәл асатын ғана халықтың спортшылары Бейжің қысқы аламанында 16 алтын, 8 күміс, 13 қола медаль олжалады. Бұрын-сонды қысқы Олимпиаданың тарихында бірде-бір ел 16 алтын медаль алған жоқ!

«Біз ананың жатырынан шаңғымызды құшақтап туамыз» деп әзілдейтін норвегтер қаз-қаз басқаннан-ақ аяғына шаңғы іледі. Сенбесеніз, Бейжің Олимпиадасында фристайлдың биі-эйрнен алтын алған Бирк Рудтың жеңістен кейінгі айтқан сөзін тыңданыз. «Мен бір жастан асқаннан-ақ шаңғы тебуді үйрендім», — деді ол.

Норвегия мемлекеті қысқы спортта ғана емес, жазғы спорт түрлерін де дамытудың данғыл жолы балалардың денгейін көтеруде деп біледі. Балаларды спортқа кәсіби түрде баулитын клубтардың саны 10 мыңнан асып жығылады екен. Спортқа, оның ішінде қысқы спортқа қызығушылық танытушылардың арасында балалар мен жастардың үлесі басым. Міне, нәтижесі! Осыдан төрт жыл бұрын да Норвегия спортшылары Пхенчхан

КИІМІҢЕ ҚАРАП ШҮЛЕН ТАРАТПАЙДЫ

Қысқы Олимпиада ойындарынан жүлдесіз оралу біздің делегация үшін таңсық емес. Бұған дейін де екі рет күркіреп барып, күмілжіп қайтқанбыз.

Бейжің қысқы Олимпиадасы біз үшін несімен есте қалғанын қайдам, елден барған спортшыларымыздың салтанатты шерудегі киген киімі біраз абын-күбін әңгіме болды. Әсіресе, ту ұстаушылар шорт-трек спортынан сынға түскен Абзал Әжіғалиев пен конькиші Екатерина Айдованың киіп шыққан қазақы нақыштағы ою-өрнекпен әдіптелген киімі көпшіліктің таңдайын қакқызғаны рас. Айдова сақ патшайымы Тұмар бейнесінде, Абзал қазақ батырларының кейпінде көк туымызды желбіретіп шықты. Былытр Токиода өткен жазғы Олимпиада ойындарына қатысқан делегацияны салтанатты рәсімде бастап шыққан ту ұстаушылардың киімін тіккен дизайнер-модельер Виолетта Иванованың қолынан үш айда шыққан шедеврі көз тартарлық. Бірақ бізге Олимпиада жүлдесін киімімізге қарап таратпайды. Мата орнына бөз өтетін заман болса, мейманамыз таситын еді ғой.

Айтпақшы, ту ұстап шыққан шорт-трекші Абзал Әжіғалиев 4-орын алғаннан кейін әлеуметтік желідегі паракшасында بازیнасын айтты. Талантты спортшының ашынғаннан шыққан ащы жазбасын ықшамдап ұсынып отырмыз.

Абзал ӘЖІҒАЛИЕВ,
Бейжің қысқы
Олимпиадасының
4-орын иегері:

БӘЙГЕ КҮТСЕҢ, БАПТАЙ БІЛ

«Ең алдымен туған еліме қысқы Олимпиаданың жүлдесін тарту етсем деген мақсатым берік еді, бұйырмады. Енді біз қысқы Олимпиада ойындарына қалай әзірлік өткіздік, соған тоқталайық.

Бізде шорт-трекшілердің жаттығу өткізуіне сай келетін кешен — «Алау» мұз айдыны. Бірақ бізге астанадағы мұз айдынында толыққанды жаттығу өткізіп, алансыз әзірлік жасауға мүмкіндік берілмейді. Кәсіби спортшы болған соң азанда және кешке күн сайын жаттығу жасауымыз керек. Шорт-трек құрамасына арналмағандықтан «Алау» да бізге есігін жиі ашпайды. Өйткені мұз сарайы жеке кәсіпкердің иелігінде, қалай өрістетемін, кімге рұқсат беремін дейді өзі шешеді. Жалға алу ақысын ауырсынабай төлеуге ұлттық құрамда қаржы жетпейді. Жаттығуды айтасыз, киім ауыстырып, затымызды қоятын орын да таппай қиналамыз. Амаж жоқ, Еуропаның елдеріне барып, жаттығу өткіземіз.

Рас, Бейжің Олимпиадасына дайындықты «Алауда» өткіздік. Бірақ бізге мұз айдыны тек қысқы аламан басталарда ғана керек емес, үнемі жарату аттай зар күйімізде журу міндет. Сонда ғана нәтиже көрініп, жетістік бұйырады. Шорт-тректен ұлттық құрама мүшелері ғана емес, жастар мен жасөспірімдер құрамасындағы жеткіншектердің де басындағы осы кеп. Бізгегі бастың сақинасы секілді ауруға айналған мәселе осы спорт кешенінен қамти алмауда жатыр. «Нәтиже қайда, тым болмаса, бір медаль бұйырмалы» деп жер түбіне жеткізгендер көп. Бізде қысқы спорт түріне арналған әлемдік стандартқа сай келетін кешен жоқ. Кейбір жанкүйер қысқы спорттың мұндай түрі барынан да хабарсыз.

Ауызды кү шөппен сүртуге болмас, еліміздің бірнеше қаласында мұз айдынының кешені бар. Бірақ оның барлығы да шорт-трекпен кәсіби шұғылданатын спортшылардың талабына сай келмейді. Тіпті Қысқы Универсиада үшін салынған Алматыдағы қос арена да сай емес. Айдың жиегіндегі қоршау мат емес борт. Сүрініп кетіп соғылсан, омақа асасын. «Алауға» кіріп жаттығу жасау үшін уақыт жоқ болса, Алматыдағы аренада да сондай.

Шорт-трек спортына қажетті құрал-жабдықты да заңда рұқсат берілген нормадан ғана алады. Мұз айдынының есігінен енуен кейінгі мәселе осы сырғанауға қажетті жабдықты алу. Кәсіби спортқа тек Олимпиада қарсаңында ғана көңіл бөліп жақауратуға болмайды, үнемі назарда ұстап қамқорлық көрсету қажет. Бізге велоспортшылардың әзірлігі ауадай қажет. Велостанок, велосипед, тіпті конькиміз мұзда лыпып тұру үшін қайрайтын қайрақ гейч, қайратымызды бақылайтын техника керек. Өзге елдің спортшыларын мұның бәрімен қамтылған, қайдан алам деп бас ауыртпайды. Біз осындай жоқтың арасында жатып, олардан озып та жүрміз. Әлгі айтқан саймандарды алу керек деп айтсақ, мемлекеттік сатып алу процесінің кешігуімен байланыстырады. Әлемдік дода біздің жабдығымыз түгел емес деп тоқтап қалмайды, межелі мерзімде өтеді. Кейде механиктеріміз біз үшін өз қаржысына конькиге қажеттіні сатып алады. Өзім талпынып, демеушілерге шығып едім, қолдау танытпады. Бізде спортты дамыту керек деп көп айтлады, алайда қысқы спорт жазғы спорт түрлерінің тасасында қалады.

Қысқы спорт түрінің насихаты кемшін, шорт-трек туралы көп адам тереңдей білмейді, бізді тек Олимпиада кезінде ғана насихаттамай, үнемі айтылса, жазылса деп армандайсың. Шорт-тректен әлем кубогының кезеңдері өтіп тұрады, әлем чемпионаты секілді додаларда үздік ондыққа енеміз, Олимпиада чемпиондарынан да озамыз, бірақ қолдау кем, айту аз, құрметтеу шамалы.

Спортшының басты жауы — жаракаты. Бізде сүрініп кетіп жығылсан, жаракаттансан, ешкімге керегін де жоқ, құның да көк тиын. Иә, бізге бұл жолы медаль бұйырмалы, бірақ командалық сында 5 орын, жекелей сайыста 4-орын алу тарихи жетістік. Енді біз келесі қысқы Олимпиададан жүлде аламыз десек, тек жарты жыл бұрын ғана әзірлікке кіріспей, кешенді түрде, жылдар бойы үздіксіз жаттығу керек.

Менің арманым — еліміздің көк туын желбіретіп, әлемдік аренадарда Әнұранымызды шырқау. Ауыл, аймақтағы жеткіншектерге де спортпен шұғылдануға мүмкіндік жасалса деймін. Егер сен ірі доладан олжамен оралып, медаль тағынып қайтсан ғана құрметтісін, марапатқа да кенелесің. Ал енді бәйге тілейсің бе, сәйгүліктің бабын келтіру керек емес пе! Күйің келмесе, қалай қайратынды көрсете аласың? Мен өз командама, бапкерлеріме алғыс айтамын. Біз мұнымен шектелмейміз, шығар шың, алар асу алда. Бұған дейін де қаншама қиындық, кедергіні бұзып-жарып өттік. Жетістікке жету үшін ештененен аянбаймыз. Қолдау көрсеткен халқыма, жанкүйерлеріме зор алғысымды айтамын».

КІМ НЕ ДЕЙДІ?

Айбол ЖАНСЕРКЕЕВ, нұсқаушы:

ҚЫСҚЫ СПОРТ – ҚЫМБАТ ӨНЕР

«Біздің балалық шағымыз бұрынғы «Горный садовод», қазіргі Бескайнар ауылында өтті. Ата-анамыз әлі сол ауылда тұрады. Ес білгеннен Табағанда қыстай шаңғы теуіп өстік. Өзімнен кейінгі екі інім де нұсқаушы болып, шәкірт тәрбиелеп жүр.

Қысқы спорт — қымбат өнер. Қай жағынан алғанда да. Өзіміз балаларды баулып жүрген шаңғымен сырғанау спортын айтайық. Мәселен, сіз балаңызды шаңғымен сырғанауды үйрету үшін ертіп келдіңіз деңіз. Алғашқы сабақ танысу сағаты деп аталады. Бір сағатқа инструкторға 9000 теңге төлейсіз. Ең әуелі баланың дене бітіміне, күш әлеуетіне қарайды, спортқа икемі бар ма, шыныққан шымыр ма, әлде күші кем әлісіз бе, соған баса мән береді. Әр баланың даму динамикасы, қабілет-қарымы әр түрлі. Кейбір балалар бар, шаңғыны аяғына іле салғаннан-ақ сырғанауға бейім, қаймықпайтын батыл келеді. Олар ары кеткенде үш-төрт сабақтан кейін менгеріп алады. Ал енді 20 мәрте жетекке алып сырғанатсаң да, қорқынышы басып, құлап қаламын деген уайымнан арыла алмайтындары да кезігеді. Шаңғыны үйрену әр баланың дарынына, қабілетіне қарай айқындалады.

Сөз басында қысқы спорт түрі қымбат дедім ғой. Қымбат болатыны қажетті құрал-жабдықтарының бағасына байланысты. Көбіне-көп ата-ана баласына арнайы киімді, шаңғыны, таяғын, бөтенкесін жалға алады. Оның өзі кемінде 4-5 мың теңге болады. Инструкторға сағатына төлейтінді қосыңыз. Мүмкіндік болып, қалтаңыз көтерсе, қысқы спорт киімі мен қажетті құрал-жабдығын сатып алған дұрыс, күтіп қисеніз, төрт-бес жылға жетеді. Жалға алып шығынданғанша, өзіңізге сатып алған тиімді. Соңғы жылдары қанша қымбат болса да, балаларын спорт түріне баулығысы келетін ата-аналардың қатары сәл де болса артып келеді».

Әлия ХАЛИ, ота-ана:

ҮЙІРМЕГЕ ЖАЗЫЛУ ҚИЫН

Мен мұғаліммін. Бала күтіміне байланысты үйлемін, жұмыс істемеймін. Ұлымды шаңғы спортына қатыстырғым келеді. Бір-екі ақылы қабылдайтын үйірмеге жазылып едік, тоқтап қалды. Табу қиын. Өзіміз Қытайдан көшіп келдік. Бала үйде төрт қабырғаға қамалып, ұялы телефонға, компьютерге телміргенше, таудың таза ауасымен тыныстап, ой сергітіп, бой жазып шыныққаны әлдеқайда тиімді емес пе? Өткен жолы балам екеуіміз Шымбұлаққа бардық. Киімді де, шаңғыға қажетті асай-мүсейді де жалға алдық. Аспалы жолмен өрлеуің мен төмен түсуің, сырғанау алаңына кіруің де қып-қызғыл ақша. Баламның өзіне 10 мың теңге жұмсалды. Өзіме де одан көп ақшам кетті. Бұлай жиі-жиі Шымбұлаққа шығарып, шаңғымен сырғанауды үйретуге қалтам көтермейді. Бұқаралық және балалар спортын дамытса, жеткіншектер үшін қысқы спортқа арналған үйірмелер көптеп ашылса деймін. Сонда біздің жастар шарболаттай шыңдалып, шымыр болып өсер еді.

Алматы. Шаңғы трамплины.
Мұнда жарыс өтпегелі қай заман...

Фото: olympic.kz

E-mail: jasqazaq2019@mail.ru

www.jasqazaq.kz

NARYQ

SARAP клубы

Өткен аптада Жаңаөзендегі мұнайшылар жалақыны көтеруді талап етті. Олардың өтініші ескеріліп, айлықтары 20 пайызға көтерілетін болды. Бұл экономикалық тұрғыдан қаншалықты тиімді? Осы саладағы айлық индексі қалай есептеледі? Халықты алаңдатқан күнделікті тұтынатын азық-түлік бағасын қалай ауыздықтаймыз? Осы және өзге де сұрақтарды журналист, КТК тілшісі Асқарбек Қазанғап белгілі экономист Мәруерт Махмұтоваға қойды.

А.Қазанғап: Өңірімені Жаңаөзендегі мұнайшылардан бастасак. Олардың талабынан кейін жалақысы 20 пайызға көтерілді. Айталық, бұрғылаушылар айлықты 50-100 пайызға дейін көтеруді талап етті. Бірақ ресми компанияның дерегінше, олардың орташа айлығы 887 мың теңге екен. Елдегі ең төменгі жалақы 60 мың теңге екенін ескерсек, олардың осы талабы қаншалықты қисынды?

М.Махмұтова: Енді дәл осылай келтіргенде, олардың ақшасы артылып қалатындай көрінеді. Бірақ бір отбасында 5-6 баладан болуы мүмкін ғой. Балалары болғаннан кейін анасы үйде. Бұл бір ғана адамның емес, бүтін бір отбасының жалақысы.

1990-91 жылдағы Қазақстанның жалпы ішкі өнімін алсақ, ол кезде жалпы ішкі өнімнің 34 пайызы ауыл шаруашылығының үлесінде еді. Ал қазір жалпы ішкі өнімде ауыл шаруашылығының үлесі 4,8-5 пайыз ғана. Демек ауыл шаруашылығының үлесі 9 есе төмендеген. Бізде азаматтардың 3,4 пайызы ғана мұнай саласында жұмыс істейді. Дәл сол Жаңаөзенде қанша адам тұрып жатса, олардың бәріне бірдей мұнай саласында жұмыс табылмайды. Сондықтан мұнай саласында жұмыс істеп жатқандар табысының өскенін қалайды. Себебі оларға өмір сүру керек, бала-шағасын асырау керек.

А.Қазанғап: Сіздің айтайын деген ойыңыз, бір отбасынан бір ғана адамның жұмыс істеуі мүмкін деген ой ма?

М.Махмұтова: Иә, соны айтып отырмын. Өйткені Жаңаөзенде басқа саладан жұмыс табу мүмкіндігі шектеулі.

А.Қазанғап: Бұл салада айлық индексі қалай есептеледі? Мұнай өнімі өзінің өзіндік құнына тәуелді ме?

М.Махмұтова: Мұнай өндіретін, қызмет көрсететін компаниялар бар. Әр компанияның өзінің бизнесіне байланысты. Басқа экономикалық секторға келетін болсақ, Жаңаөзенде ауыл шаруашылығы

секторы жок. Одан бөлек, жеңіл өнеркәсіп те дамып жатқан жоқ. Бұл Жаңаөзенде тұрып жатқан азаматтардың кінәсі емес. Бұл біздің 30 жылдан бері қолданған экономикалық саясатымыздың қорытындысы дегім келеді. Өзіміздің зерттеуіміз бойынша халықаралық деңгеймен салыстырсақ, біздің еліміз даму бойынша орта деңгейден жоғары

А.Қазанғап: Осы айлық дегеннен шығады. Жалпы қазір халықты алаңдатқан басты мәселе – күнделікті тұтынатын азық-түлік бағасының тұрақтамауы. Тіпті әрі қарай көтерілуі десек те болады. Ол турасында Президент «баға қадағалансын» деген тапсырма берді. Бірақ арада алыпсатар бар. Тауар тиісті орынға жеткенше, бағасы да өсе түседі. Бағаны қадағалау үшін, ол механизмнің дұрыс жұмыс істеуі үшін қайтпек керек?

М.Махмұтова: Тұтынатын тауарлар сырттан әкелінеді. Өкінішке қарай, азық-түлік қауіпсіздігі мәселесі шешілмеген. Таяуда ғана ауыл шаруашылығын 2025 жылға дейін дамытуға арналған жобаны қарасам, ауыл шаруашылығы өнімінің экспортын екі есеге дейін көтеру

А.Қазанғап: Қателеспесем, жылына 3 млрд долларға өнім келеді шетелден...

М.Махмұтова: Біз 4 млрд импорт алып, 3 млрд экспортқа жұмсап отырмыз. Бізде баға неге жоғары десеніз, шетелден келіп жатқан банан мен ананасты былай қойғанда, картоп, пияз, қиярмен ішкі нарық жабылып отыр. Тауық етін, тіпті еттің өзін Аргентинадан алып отырмыз. Сондықтан біздегі ішкі нарықтың бағалары импортқа байланысты. Бәсеке болмаған соң, біздегі баға да өте жоғары. Баға демекші, 2020 жылы дәл пандемия кезінде бағаны субсидиялау мақсатында «Магnum» сауда орындарына бюджеттен субсидия бөлінді. Бірақ дүкенге тауар сатып алуға бай да, келмей де келеді. Сөреде сары түспен көрсетілген баға – субсидия бөлінген тауарлар. Менің ойымша, ол бағадағы тауарды кедейлерге

Мәруерт МАХМҰТОВА:

ЕТТІҢ ӨЗІН АРГЕНТИНАДАН АЛЫП ОТЫРМЫЗ

мемлекет санатында. Сондықтан жан басына шаққандағы кедейлік деңгейі 5,5 доллар болуы керек. Мәселен, бытырғы жылғы бағалармен салыстырсақ, кедейлік деңгейінің өзі 63500 болуы керек еді.

карастырылған екен. Бізде бір бағдарламаны екінші бағдарламаға қосып қарастыра береді. Экспортты ұлғайту үшін ішкі нарық импортпен ғана жабылып отыр. Ал бізде импорт экспорттан асып кетеді.

беру керек. Мысалы, көпбалалы отбасылар, мүгедек жандар, жасы келген зейнет жасындағы қариялар. Ірі сауда орталықтары субсидияны қалай қолданып жатыр, ол жағы бақыланбайды. Оған біздің көзіміз жетіп отырған жоқ.

Тұрғын үй-2022

Баспана жалдау төлемін субсидиялау туралы жаңалықты ақпарат құралдары жаппай жариялап, тәптіштеп-ақ түсіндірді. Соған қарамастан, бағдарлама туралы білгісі келетіндер көп. Осы орайда Jas qazaq газеті оқырманға мағлұмат беруді жөн көрді.

Баспана жалдау төлемін субсидиялауға өтініш 5 сәуірден бастап қабылданады. Бағдарлама операторы – «Отбасы банк».

Ең алдымен мынаны анықтап алған дұрыс:

1. *Субсидия әлеуметтік осал топтағы азаматтарға беріледі.*

2. *Бұл бағдарлама салынып жатқан үйлерді жалға алуға қатысты емес. Оған қазіргі уақытта пәтер жалдап тұратындар қатыса алады.*

3. *Жалдау ақысының 50 пайызы – мемлекеттік субсидия есебінен, 50 пайызын жалға алушы өз қалтасынан төлейді.*

Биыл 70 мың азаматты қолдау үшін 50 млрд теңге бөлінеді. Бұл қаржы кезекте тұрғандар санына қарай жыл сайын өзгеруі мүмкін.

Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігі «Отбасы банкке» бірінғай республикалық электрондық базасындағы тұрғын үйге мұқтаж азаматтардың тізімін Банктің сұратуы бойынша 3 (үш) жұмыс күні ішінде жібереді.

Негізгі талап – отбасының төмен табысы. Соңғы 6 айдағы жиынтық табыс отбасының әр мүшесіне шаққанда 1 ең төменгі күнкөріс деңгейінен аспауы тиіс.

Биылғы ең төменгі күнкөріс деңгейі – 36 018 теңге.

Отбасының жиынтық табысын есептеуде соңғы 6 айда алынған табыс ескеріледі және табыстың үш тобы қамтылады:

1. *Еңбексіз түрінде алынатын табыстар: еңбекке ақы төлеу жүйесіне сәйкес жалақының барлық түрлері, оның ішінде кесімді, мерзімдік, сондай-ақ сыйлықақылар, қосымша ақылар, үстемақылар, сондай-ақ ынталандырушы ақша түріндегі және өтемақы төлемдері. Олардың мөлшері БЖЗҚ-ға аударымдар негізінде айқындалады.*
2. *Мемлекеттік атаулы әлеуметтік көмекті қоспағанда, зейнетақы төлемдері және әлеуметтік төлемдер түрінде алынатын кірістер;*
3. *Кәсіпкерлік қызметтен түсетін кірістер салық декларациялары негізінде айқындалады.*

СУБСИДИЯНЫ КІМДЕР АЛАДЫ?

«Отбасы банк» АҚ төрайымы Ләззат Ибрагимованың айтуынша, баспананы жалдау үшін мемлекеттен өтемақы алуға Бірыңғай республикалық электронды базада тұрғын үй кезегінде төрт санат бойынша тұрған азаматтар ғана өтініш бере алады. Олар:

- * 1 және 2-топтағы мүгедектер;
- * мүмкіндігі шектеулі балалары бар немесе оларды тәрбиелеп отырған отбасылар;
- * *кәметке толғанға дейін ата-анасынан айырылған, 29 жасқа дейінгі жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынан айырылған балалар;*
- * «Алтын алқа», «Күміс алқа» алқаларымен наградталған немесе бұрын «Батыр Ана» атағын алған, I және II дәрежелі «Ана даңқы» ордендерімен наградталған көпбалалы аналар, көпбалалы отбасылар.

Электрондық цифрлық қолтаңба арқылы электрондық өтініш бергеннен кейін «Отбасы банк» мемлекеттік деректер базасын пайдалана отырып, үміткердің белгіленген шарттарға сәйкестігін аз уақыт аралығында тексереді. Содан кейін төлемді тағайындау немесе бас тарту туралы жауап ұсынады. Құжаттарды қарау және тексеру мерзімі 10 жұмыс күнінен аспайды.

Жалға алу келісімшарты арнайы үлгі бойынша «Отбасы банк» платформасында жасалады. Оған жалға алушы мен жалға беруші қол қояды. Жалға алу келісімшарты бұзылған немесе тоқтатылған кезде, жалға алушы «Отбасы банкіне» жүгініп, келісімшарт бойынша төлемдерді басқа жалға берушіге тағайындау туралы өтініш жолдай алады.

Өтініш берушінің отбасы мұқтаж топтардың төрт санатының ешқайсысына жатпаса және/немесе отбасының әр мүшесіне шаққандағы табыс 36 018 теңгеден асып кетсе, төлем берілмейді.

Мақұлданған жағдайда өтініш берушінің мәртебесі төлемді Алушы болып ауыстырылады. Әрмен қарай «Отбасы банк» төлемдерді тағайындап, оны жалға берушінің келісімшартта көрсетілген шотына аударады.

Ескерту: жалға алушы жалдау ақысының 50% арнайы ағымдағы шотта болуын қамтасыз етуі қажет.

Төлемдер жалдау шартының әрекет ету мерзімі ішінде ай сайын, қолма-қол ақшасыз аударылады.

Ескерту: субсидия коммуналдық төлемді қамтымайды.

Жақын туыстары мен жұбайынан (*бұрынғы жұбайынан*), ерлі-зайыптылардың жақын туыстарынан тұрғын үйді жалға алуға болмайды.

Жақын туыстарға ата-ана, балалар, асырап алушылар, асырап алынғандар, ата-анасы бір және ата-анасы бөлек аға-інілер мен апа-сінілілер (*қарындастар*), аталар, әжелер, немерелер жатады.

Жалға берілетін тұрғын үйдің отбасының құрамына қарай төлем жасауға рұқсат етілген жалпы аландары:

1-ден 3-ке дейінгі отбасы мүшелері үшін – 40 шаршы метрден артық емес;

4-тен 5-ке дейінгі отбасы мүшелері үшін – 60 шаршы метрден артық емес;

саны 6 және одан көп отбасы мүшелері үшін – 80 шаршы метрден артық емес.

Үлкен аумақты жалға алу кезінде, жалға берілетін тұрғын үйдің ауданына көрсетілген өлшемдердің 50% ғана төленеді.

Төлемдер осы тармаққа көрсетілген жалға берілетін тұрғын үйдің ауданы мен отбасының сандық құрамының өлшемдерін ескере отырып жүргізіледі.

Жеке тұрғын үй қорынан жалға алынатын баспананың I шаршы метрінің жалдау ақысы АЕК-тің (*айлық есептік көрсеткіш*) жылдық деңгейінің облыстар мен қалаларға белгіленген коэффициентіне байланысты есептеледі. Тұрғын үйді жалға алудың I шаршы метрінің құны АЕК мөлшеріне байланысты жыл сайын қайта есептеледі және ағымдағы жылдың қантарынан желтоқсанына дейін жарамды.

Жалдау ақысының жоғары мөлшері аймаққа және отбасы мүшелерінің санына байланысты.

50% СУБСИДИЯЛАУҒА АРНАЛҒАН ЖАЛДАУ АҚЫСЫ ТӨЛЕМІНІҢ ЕҢ ЖОҒАРЫ МӨЛШЕРІ (ТЕҢГЕ)

Аймақ	Қалың- шарт	1 км. тәлім нағары	2-дан бері дейінгі отбасы мүшелері үшін	3-дан бері дейінгі отбасы мүшелері үшін	4 және одан көп отбасы мүшелері үшін
Нұр-Сұлтан қ.	1,11	2 759	110 378	105 568	229 707
Алматы қ.	1,11	2 759	110 378	105 568	229 707
Шымкент қ.	1,43	2 542	89 678	128 518	171 357
Ақтөбе облысы	1,38	1 571	62 831	94 246	125 662
Ақтөбе облысы	1,70	1 790	70 011	105 917	140 023
Алматы облысы	1,81	1 902	70 089	114 149	152 198
Атырау облысы	1,41	2 172	99 894	130 340	173 787
Шығыс Қазақстан облысы	1,78	1 721	68 831	103 347	137 663
Жамбыл облысы	2,24	1 387	54 896	82 045	109 393
Батыс Қазақстан облысы	1,82	1 683	67 319	100 878	134 637
Қарағанды облысы	1,52	2 019	80 805	120 808	161 211
Қостанай облысы	1,99	1 539	61 568	92 352	123 136
Қызылорда облысы	2,54	1 431	57 252	85 879	114 505
Маңғыстау облысы	1,30	2 356	94 246	141 369	186 492
Павлодар облысы	1,55	1 976	79 045	118 568	158 090
Солтүстік Қазақстан облысы	1,92	1 595	63 813	95 719	127 025
Түркістан облысы	1,71	2 303	92 120	138 181	184 261

Кеше таңертең Ресей Украинада арнайы әскери операцияны бастады. Кремль мұны Донецк және Луганск халық республикаларының Киев тарапынан жасалған шабуылға тойтарыс беру үшін жәрдем сұраған өтінішіне орай жасалған қадам деп мәлімдеді. Ал Украина билігі бүкіл елде әскери жағдай режимін енгізді. Осы елдегі ахуалға қатысты өз пікірін білдірген Сенат төрағасы Мәулен Әшімбаев шиеленісті бейбіт жолмен шешу үшін келіссөздер жүргізу маңызды екенін айрықша атап өтті.

Үш күн бұрын Ресей Донбасс өңіріндегі аталған екі республиканы ресми түрде таныды. Белгілі саясаттанушы Сұлтан Әкімбеков күллі әлемнің назарын аударған

(қорғаныс және қаржыландыру) жағынан толығымен Ресейге тәуелді, оларды әлемде мойындайтындар кемде-кем десек те, салыстырмалы түрде тәуелсіз елдер саналады. Президенті мен парламентін өздері сайлайды.

Бірақ оларды Ресейге қосқан жок. Асылы, қосуға да болар еді. Сөйтіп қарым-қатынас саласында, соның ішінде Грузиямен, байланыс сақталып қалды. Оның үстіне, жер бетінде танылмаған басқа да аймақтар бар. Айталық, Солтүстік Кипрді Түркиядан басқа ешкім таныған емес. Онда түрік әскері тұр. Сол сияқты ДХР мен ЛХР-ді тануды әр жақты қарастыруға болады. Мәскеу уақыт өте мұның Абхазия мен Оңтүстік Осетия емес, Солтүстік Кипр түйткілі тұрғысынан көрінгенін қалайтын шығар.

Осы тұрғыдан алып қарағанда, ДХР мен ЛХР-ді тәуелсіз мемлекет ретінде танудың маңызы бар. 21 ақпанда өткен Ресей Қауіпсіздік кеңесінің отырысында бір әскери лауазымды осы республикаларды Ресейге қосуды жақтайтынын мәлімдеп еді. В.Путин оның сөзін сол мезетте түзеді.

саяси шешімге өкөп соққан себептер мен оның ықтимал салдарына қатысты талдау жасаған болатын. Оқырман назарына сол мақаланы ықшамдап беріп отырмыз.

21 ақпанда Ресейдің Донецк және Луганск республикалары тәуелсіздігін тануы әлемді дүр сілкіндіріп, оқиғаның қалай өрбитініне байланысты әртүрлі болжам жасауға түрткі болды. Батыста Ресейге қарсы жаңа санкциялар туралы айтыла бастады. Біраз бақылаушының пікірі ДХР, ЛХР және Ресей әскерлері бірлесіп, Донецк және Луганск облыстарының соғысқа дейінгі шекарасына ойысуы мүмкін дегенге саяды. Санкциялар мен әскери іс-қимылдың басталу қаупі Ресей қор биржасында дүрбелен туырды.

Қалай болғанда да, Ресей президенті Владимир Путин шешуші қадам жасады. Соның салдарынан Украина төңірегіндегі ахуал түбегейлі өзгерді. Бүкіл әлемді ойландырып тастаған да осы жағдай. Былай қарасаң, Ресей дипломатиядан бас тартқандай боп көрінеді. Соған орай түрлі жағдай орын алып, ең жайсыз сценарий іске асуы да мүмкін. Сол себепті Мәскеудің шешімі әлемді, соның ішінде Ресей қор нарығын дүрліктірді.

Қалыптасқан жағдай соншалықты қорқынышты ма? Ресей билігі нені көздейді? Кеше ғана бірнеше елдегі Ресей дипломаттары Минск келісімі мен дипломатия туралы сөз қозғамап па еді? Енді неге олар егемендікті тану туралы шұғыл шешім қабылдады? Оның үстіне бұл шешім аяқ астынан қабылданды. Содан болар, оған ақпараттық дайындық жасауға да ешкім үлгермей қалды.

Донбастан босқындарды әкету де тиісті деңгейде ұйымдастырылған жок. Сайып келгенде, ол ДХР мен

ДОНБАСС: ДҮРБЕЛЕН МЕН БЕЙБІТ ӨМІР

Мұны, әрине, генералдың ұшқары пікірі деп бағалауға да болар. Екінші жағынан, қазіргі жағдайдың 2008 жылғы Абхазия мен Оңтүстік Осетияны тануына ұқсас екенін Ресейдің түрде жұмсақ ескертуі деп те қабылдаған жөн. Осы жиында Ресейдің бұрынғы президенті Дмитрий Медведев сол кезде өзі қабылдаған шешімді еске салып, уақыт өте бүкіл қарсыластардың келіссөзге келгенін атап өтті.

Ресей әскері грузин армиясын жеңгеннен кейін Тбилисиді басып алуына болар еді. Ал бүгінгі жағдай оған ұқсамайды, ұрыс қимылдары бастала қойған жок. Тек ақпараттық жекпе-жекте соғыстың басталуы

ЛХР-дың бейбіт тұрғындарына қауіп төндіргенін білдіруі тиіс еді. Украиндардың әскери қимылмен белсенділік танытқаны, жергілікті милиция бастығының ескі уазигін жарып жібергені белгілі болды. ДХР мен ЛХР билігі тұрғын үй орамдары оқ жаудырылғаны туралы мәлімдеді. Кісі өлімі бар.

Басты қорытынды — Минск келісімі келмеске кетті. 2015 жылғы шарт негізінде Украинамен келіссөз жүргізу арқылы шиеленісті реттеу мүмкіндігі де жок. Енді кез келген келіссөзді қайта бастауға тура келеді.

Қазіргі жағдай 2008 жылғы оқиғаны еске салады. Сол кезде грузин әскері Цхинвалиге (Оңтүстік Осетия) шабуыл жасады. Содан кейін ұзаққа созыла қоймаған Ресей мен Грузия арасындағы соғыста грузиндер жеңіліс тапты. Мәскеу Абхазия мен Осетияның тәуелсіздігін таныды. Бұл екеуі

Осындай жағдайда Ресей тосын қадамға барды. Бұл шешім бәрінің болмаса да, көпшіліктің көңілінен шығады деп ойлаймын. Мәселен, Мәскеу енді Минск келісімі туралы сөз қозғамайды. Сәйкесінше, енді Киев те оны орындауға бас қатырмайды.

Украина өзіне бағынбайтын Донбастың бір бөлігіне шабуыл жасауға да онша мүдделі емес. Олай етсе, Ресей әскерімен қактығысқа түсуге мәжбүр болады. Ресейге де Украинаға бас салудың қажеті шамалы. Оның ДХР мен ЛХР-ді тануы Абхазия мен Оңтүстік Осетия, сондай-ақ Приднестровье сүрлеуімен жүретінін білдіреді.

Асылы, осының бәрі Украинаға Батыстан барынша көмек алуға, ресейлік үлгімен бәсеке шеңберінде дамуға жағдай тудырады. Онда Украинадағы кез келген ресейшіл ықтимал күштер маргиналдық топқа жатқызылуы мүмкін.

Бүкіл риторикаға қарамастан, ұжымдық Батыстың иығынан ауыр жүк түскендей болғаны сөзсіз. Біріншіден, танкімен украин аумағына бойлап енетін соғыс болмайтын сияқты. Ол жайында арнайы қызметке сілтеме жасап көп айтылды. Оның орнына сағызша созылған текетірес орын алады. Түптің түбінде тараптар келіссөз жүргізуге қайта оралады. Украинаға қолдау көрсетіп, одан жаңа Оңтүстік Корея сияқты мемлекет жасауға болады. Бұл тежеу доктринасының шеңберіне сыйып-ақ тұр.

Екіншіден, Батысқа ауыр санкцияларды енгізудің қажеті де жок. Оған Ресей ДХР мен ЛХР-ді танығаннан кейінгі америка президенті Джо Байденнің мәлімдемесі дәлел. Санкциялар дәл осы республикаларға бағытталды. Әрине, әлі санкциялар енгізілуі мүмкін. Бірақ олар енді жеке сипатта болады, яғни бұл қуат көздерін тасымалдаушылар

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

ШАРТАРАП

Ресей мен Әзірбайжанның одақтастығы

ТМД аумағында одактас мемлекеттердің қатары молая түсті. Осы аптада Әзірбайжан мен Ресей күллі әлемге өздерінің одактас мемлекеттер екенін жария етті.

Әзірбайжан басшысы Илһам Әлиев ресми сапармен Мәскеуге барып, Ресей президенті Владимир Путинмен кездесті. Келіссөзден кейін екі ел басшылары Одақтастық қарым-қатынас туралы декларацияға қол қойды. Құжат қос мемлекет арасында саяси, экономикалық, әскери-техникалық, мәдени және ғылыми ынтымақтастықты тереңдетуді көздейді. Келісімде тараптардың бір-бірінің егемендігіне, аумақтық тұтастығына құрметпен қарайтынын айрықша атап өтілген.

Әзірбайжан басылымдары екі мемлекеттің Кап тауының күнгейінде тұрақтылықты қамтамасыз ету, аймақтың транзиттік әлеуетін арттыруда маңызды рөл атқаратынын айрықша атап өтуде. Бұл ретте Ресейдің тікелей атсалысуымен жүзеге аскалы отырған көлік тасымалы жобасын айтқан жөн. Армения аумағы арқылы өтуі тиіс осы дәліз Солтүстік — Оңтүстікті төте жолмен жалғайды.

Текше метрі - 1000 еуро

Еуроодақ елдері Мәскеуге қаһарын төгіп, санкцияны күшейтіп жатқанда «көгілдір отын» тағы да қымбаттады.

Осы сәрсенбіде Лондон биржасындағы сауда-саттықта алдағы наурыз айына есептелген газдың бір текше метрінің бағасы 1000 еуроға жетті. Бір күн бұрын оның құны 932 еуро еді. Кәрі құрлықта «көгілдір отынға» деген сұраныс өткен жылғы көктемде сезіле басталды. Жазда баға 600 еуроға бір-ақ жетті. Бұған Еуроодақ елдерінің Ресеймен жасалған ұзақ мерзімді келісімшарттан бас тартуы себеп болды. Оның үстіне көмір, газ, атом энергиясы секілді дәстүрлі қуат көздерін пайдалануды доғаратын «жасыл бағдарлама» да өз кесірін тигізді. Соның нәтижесінде жылу мен электр қуатының бағасы күрт қымбаттап кетті.

Айта кету керек, Ресей құбыр желісі арқылы жеткізетін арзан газбен кәрі құрлықтағы отын сұранысының 40 пайызын қамтамасыз етеді. Ал танкермен жеткізілетін АҚШ-тың сұйытылған газы тасымалға кететін уақытты былай қойғанда, түрлі шығынымен қымбат түседі.

Антиваксерлер шеруі

Канаданы әбігерге түсірген жүк көлігі жүргізушілерінің шеруі енді АҚШ-ға жалғасты.

«Анадолу» ақпарат агенттігі хабарлағандай, Екпе салдыруға және пандемия қарсы күрес шеңберінде енгізілген шектеуге қарсы шыққан американдықтар Вашингтонға қарай бет алды. «Халық Керуені» (*People's Convoy*) деген атаумен ұйымдастырылған ауыр жүк көліктері шеруі елдің батысындағы Калифорниядан жолға шықты. Керуен президент Байден Конгресте халыққа үн қататын 1 наурызға дейін бас қалаға жетуді көздейді. Олар сол күні Вашингтонның айналасындағы жолдарды жауып, билікке деген наразылығын білдірмекші.

Сұлтан ӘКІМБЕКОВ, саясаттанушы

E-mail: jasqazaq2019@mail.ru

www.jasqazaq.kz

TIRSHILIK

Біздің сұхбат

(Басы 1-бетте)

Мысалы, жерді жалға беру, пайызсыз несие беру сынды бағдарламаларды айтар едім. Әрине, әлеуметтік жағдайды жақсартуға барынша көңіл бөлініп жатыр. Бізде одан бөлек, идеология деген нәрсе бар. «Өзге елде сұлтан болғанша, өз елінде ұлтан бол» деген сөз бекерге айтылмаса керек. Осы сөзді шетел асып жатқан жастарымызға қарата айтқым келеді. Одан бөлек, жастардың рухани дамуы да өзге мәселе. Тәрбие, патриоттық сезім, жастардың өз еліне деген сүйіспеншілігі, міне, осының бәрі кемшін қалып жатыр. «Қолда барда алтынның қадірі жоқ» дейді қазақ. Біз Тәуелсіздікке қол жеткіздік, шекарамызды шегендеп алдық. Шетелден келген қандастар туған жерге табаны тигенде топырағын сүйіп, туған еліне тағзым етуде. Өйткені олар жатжұртта жүріп, өз елінің қадірін түсінген. Біз жастарды жұмыспен, баспанамен қамтып қоймай, рухани тәрбие беру, туған елдің қадір-қасиетін түсіндіру жағын да қолға алуға тиіспіз. Ең алдымен ауылдағы тұрмыс деңгейін көтеріуіміз керек. Қазір көп ауылда мәдениет үйі, спорт залы, кітапхана жоқ. Жастардың бос уақытын тиімді пайдалануына жағдай жасалмаған. Біздің бала кезімізде ауылдағы клубтан кино, түрлі концерт көретінбіз. Тіпті өнер адамдары ауыл-ауылды аралап концерт қоятын. Жұрт бар жақсысын киіп, клубқа жиналатын. Ал қазір ауылда екі бөлмелі медициналық пункт, бір мектеп, бір мешіт қана бар. Басқа ештеңе жоқ. Сонда жастар қайда барады? Құдайы тамақ дегені болмаса, мешітке де баратын адамдар аз қазір. Сондықтан ең бірінші ауылға мәдениет үйі мен кітапхана қажет. Жастар кітап оқымайды дейміз. Неге ең алдымен кітап оқуға жағдай жасамаймыз? Мектептегі кішкентай ғана кітапханада кітап қоры мол деп айта алмаймын. Сонымен қатар қазіргі балалар әдебиеті де дамымай тұр. Шетелдің аудармалары бар. Бірақ олар кітап дүкендерінде өте қымбат. Ал өзіміздің балалар әдебиетін дамыту үшін, ол салаға да қолдау керек. Ең бастысы, жастарымыздың ауылдан безіп кетпеуіне жағдай жасалуы керек.

Динар НӨКЕТАЕВА, Сенат депутаты:

АУЫЛ ЖАСТАРЫНА АРНАЛҒАН ЖАҢА БАҒДАРЛАМАЛАР ҚАЖЕТ

Мен де өзім Жамбыл ауданынан пайызсыз көмек алып, сол ауылдағы көшіп бара жатқан украинның үйін алғаным есімде. Сондықтан ауыл жастарына пайызсыз несие немесе тұрғын үй беру мәселесін реттеуіміз керек. Бұрын ауылға келген дәрігерге аурухана жанынан баспана берілетін. Егер баспана болмаса, маман қайда барып тұрады.

Jas qazaq: Жаңадан отау құрған отбасы жұмыссыздықтың салдарынан үлкен қалаға келіп, пәтер жалдап, айлықтан айлыққа күн көруге мәжбүр. Тіпті қалада тұрғандарына

5-10 жылдан асса да, өз баспанасына қол жеткізе алмағандары бар. Осы бағытта қандай жұмыстар қолға алынуы керек?

Д.Нөкетаева: Президентіміз Алматы, Нұр-Сұлтан, Шымкент қалаларына 1000 пәтер салуға тапсырма берді. Өйткені осы ірі мегаполистерде халық саны жылдан-жылға артып келеді. Ол жастарға жалға берілетін пәтер болады. Бұл бағдарлама өз деңгейінде жұмыс істеп жатыр деп айтуға болады. Пәтерді қалада жұмыс істеп жүрген жастар алады. Өйткені үй жалға берілгенімен, үйдің коммуналдық шығындарын пәтер алушы өзі төлейді. Елімізде үй берудің өзіндік шарттары бар. Жеріңдік белгілі бір санаттарға беріледі. Олар: көпбалалы отбасылар, толық емес отбасы, жетім балалар, мүмкіндігі шектеулі жандар, мемлекеттік қызмет ететіндер. Осы азаматтарға ең бірінші басымдық беріледі. Иә, ауылдан қалаға келіп, жұмыс істеп жүрген жастар бар. Қазір бізге сұранысқа ие мамандықтар - техникалық мамандықтар. Одан бөлек, бір ғана Нұр-Сұлтан қаласының өзіне 2000-ға жуық мұғалім жетіспейді екен.

Jas qazaq: Жарқын өмір сүреміз, жағдайымызды жақсартамыз деген білімді жастарымыздың шетел асуын да айтып өттіңіз. Жас жоғары білімді мамандарды өз елімізде қалдырудың мүмкіндігі бар ма? Мемлекет тарапынан қандай бағдарлама қажет?

Д.Нөкетаева: Қазір бізде белгілі бір мамандық иесін ұзақ оқытады. Менің ойымша,

жүргендердің бір күндік жалдамалы жұмысқа жиналатынын білеміз. Мемлекет осы ауданнан жақын жерден мобильді жұмысқа орналастыру орнын ашып, олармен ашық сөйлесіп сұранысқа сай маман ретінде оқытуға, немесе басқа да жұмысқа орналасуға мүмкіндік берейік деп отыр. Қазір еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі, білім және ғылым министрлігімен бірлесіп, осы мәселені шешудің жолдарын қарастырудамыз. Өйткені 4-5 жыл оқып, диплом алып бір маман иесі атану үшін, осынша уақыт жіберудің қажеті шамалы. Қазір білім саласына түбегейлі реформа керек. Сұранысқа сай, заман талабына сай маман даярлауды дағдыға айналдыруымыз керек. Жастарымыз қай қалаға бармасын, қай қаладан білім алмасын, мобильді білім алып, жаңа дағдыларды жаңа мамандықты менгеріп, осыған бейімделуі керек деп ойлаймын.

Jas qazaq: Кезінде өзіңіз Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университетін басқардыңыз. Бұл - болашақ ұстаздармен қатар болашақ ананы дайындайтын бірегей оқу орны. Университет тарапынан қыздарға рухани құндылықтарды үйрету жағы қалай жүзеге асырылатын?

Д.Нөкетаева: Қыздар университетінің бір ғасырлық тарихы бар. 1944 жылы ашылған. Бүгінде ол университетте 6-7 мыңдай студент білім алып жатыр. Соғыс кезінде ауыл балаларын оқытатын маман қалмағанның кейін қыздарға арнап ашылған оқу орны.

Ол жерде көбінесе көпбалалы отбасынан шыққан қыздар білім алады. 44-ке тарта педагогикалық мамандық бар. Сонымен қатар магистратура мен докторантура да бар. Студенттер шетелге барып, білім алмасады. Университет қабырғасындағы әрбір қызға ұстаздықпен қатар болашақ анасын деген рухани тәрбие беріледі. Оқу орнында «Айгөлек», «Томирис» сынды би

ансамбльдері бар. Мен ол оқу орнын басқарған 10-шы ректор болған екенмін. Университеттің 70 жылдығын атап өттік. Біз «бір қызды тәрбиелеп шығарсақ, бүкіл бір қауымға тәрбие бердік» деген ұстанымда білім бердік. Қыздардың тәрбиесіне арналған дөңгелек үстелдер, кездесулер жиі ұйымдастырылады. Қыздарымыз біліммен қатар рухани құндылықтарды да бойына сіңіріп шығады.

Jas qazaq: Әнгіменізге рахмет!

Сұхбаттасқан Мақпал МАХАМЕТҚЫЗЫ

Жанайқай

Атырау облысында көктемгі қар еріп, тұрғын үйлер әбден әбігерге түсті. Өйткені жері тұзды, балшықты өңірде еріген қар да, жауын-шашын суы жерге сіңбей, қақ болып жиналып қалатыны бар. Бұл туралы редакциямызға Атырау облысы Индер ауданының бірнеше тұрғыны үйлерінің суда қалғанын айтып шағымданған еді. Табиғатқа қарсы шара бар ма?! Бірақ тұрғындар қақ суын тез арада арнайы техникалармен тазаламады деп арызданды. Олардың айтуынша, кілкіген су жылыстап, үйдің кіреберісіне толып қалған. Үйдің қабырғалары да ылғалдан қақырап түсіп жатыр.

Моншак КЕНЖЕҒАЛИЕВА, апатты үй тұрғыны:

«ҮЙГЕ КІРГЕН САЙЫН ҚОРҚЫП ОТЫРАМЫН...»

«Аудан әкімі өткен аптада тұрғындарды жеке мәселелерімен қабылдады. Мен де жазылып едім, онымен апатты жағдайда тұрған үйлердің тұрғындарына онлайн арқылы ғана жауап беріледі деді. Соңында бұрыннан айтатын бір жауапты естідік. «Бірінші кезекте, үй көпбалалы аналарға беріледі, сіздерге содан кейін...» Енді қашаны күтеміз? Ол жағы беймәлім! Үйге кірген сайын қорқып отырамыз. Қазір көктемгі қар суынан қабырғамыз көгеріп, сылағы түсіп жатыр. Көршілеріміз әлдеқашан үйін тастап, қаладағы балаларының үйін паналап кеткен. Ол үйден күнде қабырғадан гүрс-гүрс құлап жатқан сөз балшықтың дауысын естиміз. Оның үстіне, өздерің амалдап күндеріңді көріңдер дегендей, бірнеше күннен бері ылдилаған суды да өзіміз шөлектөп жүріп, өрең тазарттық. Әбден бітіре келгенде, әкімдіктен көмекке адамдар келді. Қазір шыны керек, жергілікті билікке сенуден қалдық.

Шағым айтушылар қатарында, бұған дейін де жағдайымен танысып, газетке жариялаған кейіпкеріміз Моншак Кенжеғалиева да бар. Индер ауданының тұрғыны Моншак апай апатты жағдайдағы жатақхананың бірінде тұрып жатқанын айтып, жергілікті әкімшіліктен мардымды жауап ала алмай отырмын деп бұған дейін де редакциямызға хабарласқан болатын. Журналистік нысанаға алып, хат иесінің айтуымен жергілікті әкімдікке хабарласқан едік. Алайда әкімдік тарапынан нақты жауап берілмеді. Бірақ апатты үй тұрғындарына арналып салынған баспаналар барын айтып, тұрғынға үй кезегімен берілетінін жеткізді.

Дау-дамайды далаға шығармай, үйден шешіп отырған ел едік. Бүгінде мұның мәнісі кеткендей. Жергілікті биліктің бейжайлығын сынаған домалақ арыз көп. Біз болсақ халықтың мұнын қозғап, әкімдікті «қуалаудан» танбаймыз. Осы жолы да әдеткі бағдармен, әкімдікке қарай тура тарттық. Не жағдай?! Мәселе неге дер кезінде шешілмейді? Аудан әкімінің баспасөз қызметі тұрғындар шағмын растап, бәрі оңынан шешілді деп жауап берді.

БАЯҒЫ ЖАУАП – БІР ЖАУАП

«Токтаусыз жауған жауын-шашынның салдарынан Индер ауданындағы Қазақстан көшесіндегі апатты тұрғын үйлердің алды суға толып кетті. Аталған көшеге «Жасыл Аймақ» ЖШС барып, су сору жұмыстарын жүргізді. Қазір үйлердің алды біршама тазарды», – деді әкімдіктің баспасөз қызметі.

Ал апатты үй кезегіндегілердің қашан баспаналы болатыны әлі белгісіз екен. Бұл туралы сауалымызға төмендегідей жауап берді:

– Индер ауданы бойынша апатты деп танылған бірнеше көппәтерлі тұрғын үй бар. Аталған апатты үйлерді кезең-кезеңмен жаңа тұрғын үйлерге көшіру жоспары жасалған. Бұл жоспарды жүзеге асыру үшін көп пәтерлі үйлердің жобалау-металық құжаттары жасақталып, облыстағы ірі мұнай компаниялардың демеушілігі арқылы тұрғын үй салу үшін ұсыныс берілді. Қолдау болып, қаржы бөлінген кезде тұрғын үй құрылысы басталады.

Қазіргі уақытта Индербор кентінде 80 пәтерлік бір үй тұрғындарға табысталса, 48 пәтерлік төрт үйдің құрылысы аяқталып, абаттандыру жұмыстары және 80 пәтерлік 2 тұрғын үйдің құрылыс жұмыстары жүргізіліп жатыр. Сонымен қатар 13 көппәтерлі тұрғын үйдің жобасы дайын. Алайда бұл үйлер «Нұрлы жер» бағдарламасы аясында 3 санат бойынша (осы санаттар бойынша барлығы 819 азамат кезекте тұр): 1) көпбалалы отбасыларды, 2) жетім және ата-ана қамқорлығынсыз қалған балаларды, 3) әлеуметтік жағынан осал топтағы азаматтарды тұрғын үймен қамту үшін қаржыландырылып, бағдарламаға сәйкес аталған санаттар бойынша пайдалануға беріледі.

Нұргүл НАСЫР, Атырау облысы

Өнер

Алматыдағы М.Әуезов атындағы Қазақ ұлттық драма театрында екінші рет өткізіліп отырған «Премьералар апталығының» тұсауы кесілді. Ұлттық театр сахнасында 23-26 ақпанда бес спектакль (бір көште екі моноспектакль) қойылады.

Премьералар апталығының шымылдығын түрген «Қан мен Тер. Ақбала» (қоюшы-режиссері – Аридаш Оспанбаева) спектаклі жоғары деңгейде өтті.

Қойылымды тамашалауға мәдениет және спорт министрі Дәурен Абаев, мәдениет және өнер саласының белді өкілдері, театр басшылары келді.

Қойылымды тамашалауға мәдениет және спорт министрі Дәурен Абаев, мәдениет және өнер саласының белді өкілдері, театр басшылары келді.

Мақпал НОҒАЙБАЕВА
Суреттерді түсірген Ғалия ҚАЛИЕВА

Бұл бейтаныс әйелді көптен бері білетін сияқтымын. Жүрек түкпірімде оған деген ерекше бір құрмет әзірге жасырынып жатқанымен, реті келгенде жалпақ жұртқа жария болатыны ақиқат еді. Оны үнемі үйге бұрылар мүйістен көретінмін. Мейірімді жүзі нұрланып, бар ықыласымен күлімсірегенде, «апалап» етегіне орала кеткім келетін. Ол да көптен көрмей, сағынып жүрген жақынымен кездейсоқ ұшырасып тұрғандай, ынты-шынтысымен хәлімді сұрап, бәйек болатын. Алайда көп бөгелуге мүмкіндік бола бермейтін...

Әу бастан байқағаным, бір көрген жанды мейірім әлеміне қарай еріксіз тартып, баурап алатын қасиеті еді. Оның бойындағы кісі талғамайтын риясыз сүйіспеншілікті айналамдағы басқа адамдардан іздесем де, таппаймын. Мен де өзімнен бұрын өзгені жақсы көрсем, аяласам, ізгілік құндағына бөлесем деймін... Бірақ...

Шынымды айтсам, «амансың ба, балам?» деп емірене амандасатын жағымды үнін естімесем, сағынатын болдым... Әне, қызыл шелегін, ұзын швабрасын көтеріп келе жатыр. Бүгін де күндегі әдеті бойынша өзінің жұмысына кіріспек.

Бойы ортадан сәл жоғары, мығым сіңір, күнес кара торы әйелдің өз кезінде ажарлы адам болғанын, әлі де нұры таймаған көзінен байқау қиын емес-тің. Ол біз тұратын тоғыз қабатты үйдің еденін жуатын. Жұртты күндемесе жүре алмайтын, аюдай ақырған мазасыз көрші әйелдерге жағу қияметтің қыл көпірінен өткенмен бірдей еді. Талай жұмысшыны болмашы іске бола сотқа сүйреп, пушайман қылған. Бірақ бұл кісі келгелі бері бәрі басқаша. Айнала жылан жалағандай тап-таза. Көлденең жатқан ештеңе көрмейсің. Тіпті өзінің міндетіне жатпайтын жұмыстарды да артығымен істеп тастайтын. Кіреберістегі кішкене алаңқайға қойылған үш-төрт орындыққа жастар аяқтарымен отырып, шемішке шағып ластап кетеді. Осы күнгінің балалары қызық. Ертен үлкен кісілер демалатын орын-ау, басқаларға құрмет қылайық, ортақ мүлкіміз дегенді білмей ме, әлде біліп тұрып қасақана істей ме, адам түсінбейді қылықтарын. Міне, сонын бәрін еш қынжылмай тап-тұйнақтай етіп, тазалап қоятын еден жуушыға құрметім күннен-күнге арта түсті.

Оны көрген сәтте ішімде алапат дауыл соғып, жан-дүнием сен соккандай астан-кестен күйге түсетінді шығарды. Кейде тылсым бір құпияның жауабын білмекке ұмтылғандай аласұратын болдым...

Сабакқа бара жатқанмын. «Әй, бала», — деген дауыстан артыма карасам, еден жуатын апай дүкен жатқан келе жатыр екен. — Асығыссың ба, — деді әлетінше жымиып...

— Лекцияға ғой...
Бажайлап бетіме қарады да:
— Дәлізден жақсы иіс шығып тұр ма?
— деді. Төртінші қабаттан лифтсіз түсіп шығатын әдетім-тұғын.

— Иә, — дедім ризалығымды білдіргендей күлімсіреп.

— Қымбат ұнтақпен жудым. Тұрғындардың көңіл-күйлері көтерінкі, сергек жүруі үшін, — деді.

— А-а — деп таңғалсам да, асығып тұрғандықтан, қоштасып жөніме кете бердім. Бірақ күні бойы апайды ойлаумен болдым. «Дәлізден жақсы иіс шығып тұр ма?» — деп, ту сыртымнан қарап тұрғандай...

Сол күні үйге кеш қайттым. Өнер, өмір, махаббат жайлы шым-шытырық ойларға берілдім. Бірақ, ешқайсысының да байлауына жетіп, иіріміне терең бойламадым. Көз алдыма тек еден жуушы елестей берді, елестей берді... Сол-ақ екен көңіл айдыным жарқырап, жаңа туған сәбидей қам-қайғысыз күйге енгенімді өзім де сезбей қалдым...

Сенбі күні болатын. Басым қазандай болғанша ұйықтаппын. Түстеніп алған соң, таза ауамен тыныстамақ болып далаға шықтым. Апай арқа тіреуіші бар орындықта ойға шомып отыр екен, мені байқаған жоқ. Бір кезде селк етіп бойын жинап алды да, жан-жағына қуыстана барлау жасады. Сонда барып көрді. Жыға танымағандай, оң қолын маңдайына апарып, күнді көлегейлеп анықтап қарады.

— Сәлеметсіз бе!
— Амансың ба, балам, — деді елжірей сөйлеп. Үнінде болымсыз діріл бары байқалады.

— Ауырып тұрсыз ба?
— Ауырғаннан Құдай сақтасын.

Неменеге ауыруым керек, жаны таза адам ешқашан ауырмайды, ауруды елең құрлы көрмейді, — деді.

Орыссыз сұрақ қойғаным а ыңғайсызданып қалдым. Соны сезгендей тыныштықты өзі бұзды.

— Ешкімге қарыз емеспін, борыштар да емеспін! — деді сенімді түрде. Қапелімде не дерімді білмей, жылы жымидым!

— Шынымен солай, бірақ сен түсінбейсің апанды. Сен емес, сенің әкеңдей, тіпті атаң-әкеңдей кісілер де менің әлеміме ене алмайды. Мазак қып күледі. Күстөналайды. Бірақ мені ішкі түйсігім алдамайды. Өмірімде ешбір адамға қианат жасаған емеспін. Соған тәубә деймін. Қазір өліп кетсем де арманым жоқ. Адам өлімге дайын болуы керек, балам! Жаман апан, осы тұрысында ажалды шат-шадман күліп қарсы ала алады, себебі жүрегіме, көңіл-күйіме тыныштық орнаған адаммын...

Мұндай құрмеуі қиын сұрақтарға әлі бас қатырып көрмеген мен байғұс шошып кеттім. Оның «Ажалды шат-шадман күліп қарсы ала аламын» деген сөзі зәремді зәр түбіне жеткізді. Сасқанымнан не дерімді білмей, дауысым тұтығып;

— Қойыңызшы, апай, не көрінді сізге? Өлім туралы айта бердіңіз ғой, — дедім отырған орынманан қозғалақтап. «Немене, өлмейтін шайтан емеспіз ғой, өлеміз! Бірақ таза, ешкімге борышты болмай, қарыз арқаламай өлу керек!» деген сөзді сенімді түрде нық айтты. Содан екі қолымен бетін ысықылап, көзіндегі жасты жеңінің ұшымен сүртіп алды.

— Дұрыс айтасыз, — дедім бағанағыдай емес, үрейлі сөздерге құлағым үйрене бастап. Шынымен де, өмірде адам деген атқа кір келтірмей ғұмыр кешкеннен артық бақыт бар ма, сірә? Өңсыз да өмірдің заң мен қисынға бағынбас бұралаң-соқпақтары аз емес қой. Неге бір-бірімізді итше талап, ар-ұятымызды саудаға саламыз? Сонда соның бәрі атак-

абырой үшін бе? Құдай-ау, сол атакты алып жүру қиын екенін түсінетін уақыт жеткен жоқ па? Қарапайым еден жуатын адамның биік парасатына сүйініп, басымды идім! Бұл бір күн немесе аяқасты пайда болатын қасиет емес. Әу бастан адам өзін-өзі жетілдіріп, іштей дайындалғанда ғана, қол жеткізетін бекзат бітім болса керек-ті.

Сол күннен бастап, ол менің ең жақын адамдарымның біріне айналды. Оны көргенде өз әжеміді көргендей бас салып, құшақтай кететін әдет таптым. Бір күні әкем мен шешем апаймен әңгімелесіп отырғанымды көріп:

— Жыңды кемпірде нең бар, бұдан былай оған жолаушы болма! — деп қатаң ескерту жасалды. Оның ешқандай да жыңды емес, сау екенін, тек әр күні танысын-танымасын адамдарға жақсылық, мейірім көрсетуді өзіне парыз санайтынын айтып, қанша дәлелдесем де, ата-анамды сендіре алмай дал болдым...

— Екінші рет сол кемпірдің жанынан көрсем аяғымды сындырамын, — деді шешем. Әкем де анамның сөзін қайталады. Ашуланғаным сонша, оны жыңды деген аламдардың өздерінің естері дұрыс емес, нағыз онбаған, дүниеқоңыз пенделер! — дедім түтігіп. Бұл менің алғаш рет ата-анамның орынды-орынсыз ескертпелеріне қайтарған жауабым еді. Менен ондай мінез күтпегендері анық. Сол күні олар қырғи-қабақ болып қалды. Әкем әлдекімдерді сыпыртып боктады.

ЕДЕН ЖУУШЫ әңгіме

Мен де тымырайып, өз бөлмемен шықпай жатып алдым. Сап-сау адамды «жынды» деп кемсіткендері несі? Өз ісіне келгенде дәл осындай мәттакан адамды қоғам болып құрметтеуіміз керек екенін дәлелдегім келді. Бірақ кімге, не үшін, қалай?..

Адам жаны — жұмбақ жаратылыс. Әсіресе, бүгінгі қоғамның беталысы мүлдем басқа. Бір қарағанда пенделердің бәрі бірдей көрінгенмен, олардың тыныс-тіршілігі, өмір сүру қағидасы бір-біріне кереғар. Ақ пен қараның айырмасындай. Тек өздері бақытты, қалталары қалың болса болды. Өзгелердің тағдыры қызықтырмайды. Ал еден жуушы апай сияқты ақжүрек, абзал жандарға біз осы алаңсыз, бейбіт өміріміз үшін қарыздармыз...

Тазалықшы деп мұрнымызды шүйіре қарағанымызбен, ол да өзіне тән бір кісілік бақыттың дәмін татқан аяулы жар, ардақты әже. Оны аялап, мүсіркеудің еш қажеті жоқ. Ішер ас, киер киімге жеремеғандықтан, еден жуып жүрмегені бесенеден белгілі нәрсе. Екі ұл, екі қызы баяғыда үй болып, өмірден өз орындарын тапқан. Немерелері мектеп құшағында. Ара-тұра ертегі айтып, тапсырмаларын орындауға көмектесіп тұрады. Бір айыбы — омалып үйде отырғанды жек көреді. Өзіне қуаныш сыйлайтындықтан, ерікті түрде еден жууды таңдаған. Себебін ешкімге айтқысы да, түсіндіргісі де келмейді. Өмір өзгелерге жақсылық жасағанда ғана, анағұрлым шуақты болатынын ішкі түйсігімен сезіп, жүрегіне тыныштық орнаған жан.

Міне, біз аспаннан іздеп жүрген береке мен бірлік жүрегімізде екенін қайдан білейік? Көптің ақылы жетпей тытықтаған жан тыныштығын қарапайым ғана еден жуушының бойынан көргеніме қайран қаламын.

— Әр адам жүрегіндегі кір-қоқыстан

арылса, ортамызға бақыт күліп келеді, — деп еді бір сөзінде. Шындықтай өткір сөз санамның түпкірінде жатталып қалыпты.

Кеше кешкісін оны сырттай бақыладым. Бүкшендеп орындықтарды сүртіп, сыраның бөтелкелерін, темекі тұқылдарын коқыс жәшігіне ерінбей әлденеше рет апарып төкті.

Оңтайлы сәтті пайдаланып, сәлем бердім.

— Ертен жастар отырып әңгіме-дүкен құрғанда, тап-таза боп тұрсын дегенім ғой, — дейді ентіге сөйлеп.

— Күнде тазалайсыз, шаршаған жоқсыз ба?
— Жок, шаршағаны несі, балам! Апаң шаршамайды, — деді жымиып...

Сол күні апай маған бірде күрсініп, енді бірде жүзіне күлкі ойнап ұзақ әңгіме айтты.

Бақ шіркін адам баласының басына қонғанынан ұшқаны тез-ау, сірә! Ойлап тұрса, ол кез керемет шақтары, асыл дәурендері екен ғой... Лезде өте шығыпты. Уақыт қандай жүйрік десенізші? Бақытты күндерінің дәл

сөзінің төркінін түсінген соң, пәк сезіміне қылау түсірмей, тұрмысқа шығуға бірден келісімін беріпті. Бойы құрықтай ұзын, ат жақты, мұнтаздай таза кінгген батыр тұлғалы азаматты ұнатып қалғанын жасыра алмаса керек.

Ақылы көркін асқақтатқан сұлудың нәзік әлеміне онай жол тапқан сатирик ақын да мәз. Бак құсы қолына қонғанына ерекше қуанып, дос-жаран, ағаларының басын қосып, мейрамханада шағын той жасап, атап өтті.

— Ол бір керемет кез екен ғой, — дейді апай көз алдынан келмес күндердің елесі өтіп бара жатқандай шаттанып. — Иә, — деймін жігі бұзылмаған әңгімені әлі де айта түссе екен дегендей бейіл танытып. Апай дәл осы тұста тамағын қырнап, бір жөткірініп алды да, ары қарай дәриядай жайылып сала береді.

— Әкем мен шешем дүниеден ерте озды. Жалғыз ағам ақкөңіл, жуас болғанмен, женгем нағыз көкбеттің өзі болып шықты. Жолдасының жер-жебіріне жетіп, қарғайды да отырады. Кіріп-шыққанымды сөз қылып, ала көзімен ішіп-жеп, маған да шүйліге басталды. Онымен алысып, береке таппасымды білдім де, ағамның алдынан өтіп, Алматыға кетуге бекіндім. Сабак үлгерімімнің жақсы, талабымның барын білетін көкем бастабында туыс не таныс жоқ бейтаныс шаһарға жібергісі келмеді. Бірақ ата-анама «Оқытамын, сендердің жоктықтарыңды білдірмеймін, жетімдіктің тақсыретін тартқызбаймын» деген уәдесі есіне түсті ме, қарсы болған жоқ. Сөйтіп, қалаға келіп, құжаттарымыз ҚазПИ-ге тапсырып, тіл-әдебиет факультетіне түстім.

Ол кездің жастары ғылым-білімге, өнерге ерекше құштар еді. Бір күні факультеттің ұйымдастыруымен үлкен жазушымен кездесу өтті. Қасына келбетті жас жігітті ерте келіпті. Сөз кезегі келгенде сықақ өлеңдерін оқып, терен ойға шомып отырған көпшілікті бір серпілтіп тастады. Бәріміз елен ете қалдық. Сол күннен бастап, жас сатириктің жазғандарын құр жібермей оқитын болдым. Әрнені сылтауратып, өзі де факультетке жиі келе бастады. Белсенді студент едім, қолымнан келгенше көмектесіп жүрдім. Бір жолы театрға шақырып келіпті. Содан өмір-драмамыз басталды да кетті ғой.

Арада екі-үш ай өткенде әрі жары, әрі оқырманы болып шыға келдім. Тағдырдың бұйрығынан асып қайда барамыз... Сөйтсем, аған оқуын үш жыл бұрын аяқтап, әдебиет әлеміне енді-енді ғана араласа бастаған кезі екен. Кітаптары шығып, таныла басталды. Үй алдық. Балаларымыз бірінен кейін бірі өмірге келді. Колтықтасып әдеби кештерге, той-томалақтарға бірге барушы едік. Жылына Қырым асып, демалып қайтатынбыз. Бұл күнде соның бәрі түс сияқты елестейді. Балалар ержетіп, қызығын көреміз деп жүргенде кетіп қалды. Жүрегінде бұрыннан кінәрат бар екен, ақыры сол алып тынды. Еліне, халыққа рахмет! Мектепке, көшеге атын берді. Тіршілігінде өзін бірде-бір сыйлыққа ұсынған емес. «Қу темірдің не керегі бар, өлмейтін дүние жазсак, сол атак кой» дейтін үнемі. Таза жүріп, таза кетті. Егер, менің бойымда кісіліктің жұрнағы болса, сол кісіден жүкқан. Мен жар ғана емес, шәкірт те болдым. Үйіміздегі ең үлкен байлығымыз жиған кітаптарымыз еді. Не бір ғұламалардың жауһар дүниелерін оқып, өмір мәнін түсінуге тырыстық. Адамды кітап тәрбиелейді. Қазіргі жастар соны білудері керек.

Жолдасым кеткенде қатты қайғырдым. Жыл бойы көзім құрғамады. Маған қарап, балаларым да жылай беретінді шығарды. Уақыт емші екен, «өлгеннің артынан өлмек жоқ» екенін түсіндім де, балаларды жеткізудің қамымен көп бейнеттендім. Бірақ бәрін жеңдік. Бұл күнде перзенттерім үйлі-баранды. Өз қолдары өз ауыздарына жетеді. Маған «Еден жууды доғарыңыз, ұят болады», — деп айта-айта жалықты. Мен де қасарысқандай дегенімді істеп көнбей-ақ келемін. Бойымда қуат-күшім барда жұртқа қызмет ете бермекпін. Соңғы кездері жүрегім тіпті де тыныштыққа бөленгендей, ұйқым да реттелді, көңіл-күйім де орнықты.

Есінде болсын, жүрегі таза адамның бойында кісілік пен кішілік қатар жүреді. Иман — деген сол шырағым! Егер, ол қасиет болмаса, онда онын адам болып өмір сүре алмағаны анық, — деді.

Мен мұқияып отырып қалдым. Күн қып-қызыл боп, көкжиектен құлап баралды. Жердегі қыбыр-жыбыр лас тірліктерн жиіркеніп, қызырып кеткендегі көрінді.

— Аман бол, балам! — деген дауыстан селк етіп бірден есімді жидым. Ол шелегі мен швабрасын көтеріп орнынан қозғалды.

Мен оны бұрыннан танитын сияқтымын...

E-mail: jasqazaq2019@mail.ru

www.jasqazaq.kz

БҰҒЫНҒЫ САҒЫНА

Бір күні «Ой-жыра» ауылына ұзыны мен көлденеңі бірдей бұжыр бет кара қазақ жігіт ақ аутомөшінмен келе қалып: «Мен облыс әкімінің бірінші орынбасарымын» деп аты-жөнін айтпай-ақ танысып, жұртты әкім кеңсесінің алдына жинатып алып: «Күрметті ойжыралықтар, облыс әкімі Саржал Тары мырзаның бұйрығы бойынша, бұрынғы әкімдерін басқа ауданға жіберіліп, оның орнына енді мына Жайұлтан Айпараұлы мырза, өздеріннің кәсіподақ ұйымдарынның бастығы, бүгіннен бастап ауыл әкімі болады» деп өсіріп кеткеніне апта толғанда Жайкең күрт қимыл жасады. Ауылдың тайлы-таяқтысын ауылдық бастауыш мектептің ауласына ііріп алды да, ойкастап ортаға шығып, жан-жағына қарап, құшырлана жөткірініп:

— Осы біз азайып қалғаннан саумыз ба? — деді.

— Сау емеспіз, — деді қой күзетуші Жапақ.

— Азайдық. Жұмыссыз қалған жастарымыз қалаларды жағалап кетті емес пе, әкім мырза? — деді ұста Төкеш. Жайұлтан оң қолын оқыс сілтеп қалып:

— Мені бұдан былай «Ауылбасы» дендер, — деді, нығыта, салқын сөйлеп.

— Ә, мақұл. Ауылбасы, ауданбасы, облысбасы, елбасы, тағы ненің басы, еріктерің, бола беріндер, бізге бәрібірсіндер, — деп дүкенші Шөпiк мырс еттi.

— Шын-ау!

— Е, мейлi!

— Зейнетақымызды бұдан былай ауылғында берiп тұрсандар болды, — дедi ауылдың ақсакалы Ыбырай.

Жиналғандар «ә» десiп, «жә» десiп, «мә» десiп, түкiрiнiп тарасты.

Жайұлтан Айпараұлы мырза содан берi «Ауылбасы» атанып, талтан да талтан. «Ауылға облыстағы озат он ауылдың ортасынан опыртп орын алып беремiн!» дептi бiр күнi. Содан берi бiр ай болыпты, Жайкең мұндағы жұртқа күнде көрiнудi қойыпты. «Бiр шұғыл мәселенi шешуiм керек, аудан әкiмiмен кездеспей болмайды!» деп аттанып, бiр апта өткен соң келiп, ертенiнде орынбасары Боппа: «Бiр күрделi мәселенi шешуiм үшiн облыс әкiмiмен ақылдасуға тиiспiн, менi сұрағанда айта сал» дептi де, жүрiп кетiптi. Жол жүрiп. Он шақты күннен кейiн оралып, Боппына: «Бiр проблема болып тұр, оны министрмен кеңеспей шешу қиын. Егер ол шеше алмаса, онда президентке кiрiп-шығамын!» деп үшiп кетiптi. Ұшақпен.

Сөйтiп бiр күнi ауылдың радиосы әдетiнше сағат алтыда жағын ашып, тыңдаушыларына: «Кайырлы күн болсынның» айтып өтiп: «Қадiрлi халайық! Ауыл клубының капитальный ремонтта екенiн бiлесiздер, сондықтан бүгiн сағат кешкi жетiде мектеп залына жиналыңыздар! Көшe манызды кездесу болады, келiнiздер, кешiкпенiздер!» — дедi.

Шай-пәйiн iшiп болып, сыртқа шыққан Шөпiк есiгiнiң алдында есiнеп тұрған көршiсi Тапайға:

— Ау, Төке, айт-ахуал жақсы ма? Жаңа ғана радио айтқан жаналықты естiдiң бе? — дедi жайдары дауыстап.

— Естiдiм ғой, естiдiм, — дедi Тапай, селкөс үнмен.

— Е, кiммен кездеседi екенбiз?

— Саған айтқан жоқ па?

— Жок.

— Дүкеншi саған айтпағанды жұмыссыз маған айтып па екен? — деп Тапай салқын мырс еттi.

— Ә, бара көрермiз, — деп Шөкiм жөнiне кеттi.

Иә, бара көрдi. Ауылдастардың жиырма шақтысы келiптi. Ұш-төрттен дегендей, өзара әңгiмелесiп отыр...

— Ей, сағат жетi болды ғой?!

— Кайдан, кiм келдi екен?..

— Жайұлтан жоғарғы жактан бiр мықтыны ала келген шығар, бiзге камқорлық жасайтын?..

Сахнаға ауыл бастауыш мектебiнiң директоры Бану және бейтаныс егделеу әйел және жылы жымиған жiгiт шықты, колтоқпақтай ғана.

Үшеуi де залға қарап бас изесiп, сахнадағы үстел басына жайғасты. Бану сөндi кiнiңген егде әйелмен, көкшiл жарғақ

пенжак-шалбарлы жiгiтпен сыбырласып алып, орнынан тұрып, залды шола қарап алып:

— Қадiрлi ағайын, бүгiн бiз Райхан Айпарақызы Мазарбаева апаймен танысып, әңгiмелесемiз. Апайымыздың кiм екенi жайында ауданнан келген журналист Мырзыр Жолдыбек мырза айтып бередi. Ал Мызеке, сөз сiзде, — дедi де, оған қарап, бас изей ишара жасады.

Мырзыры әлденеге мәз болып, екi езуiн еркiне жiбере, сол қолымен кеудесiнiң оң жағын баса түрегелiп, залға басын екi рет изедi де:

— Аман-есенсiздер ме? Мен бүгiн ерекше қуаныштымын! — дедi желе сөйлеп.

— Көрiп отырмыз. Қуанғаның соншама, жүрегiң кеуденнiң сол жағында екенiн ұмытып кеттiң-ау! — дедi, алдыңғы қатардың орта тұсында отырған көзәйнектi жiгiт ағасы. Он шақты адам күлдi. Мырзыр да күлiп жiберiп, сөйлей жөнелдi:

— Мен бүгiн сiздердiң орталарыңызға Райхан апайымызды алып келдiм. Ардақты апайымыз бүгiнде зейнеткер болғанымен, кезiнде ауданда, облыста партия-совет комитеттерiнде, финанс жүйесiнде күрметке бөлене жақсылап еңбек еткен. Облысымыздың орта мектебiнде тарихшы болған. Мемлекет және қоғам қайраткерi!

Ауылбасы мен анайы...

Ауданның орталығында тұрады. Бiрақ өте қарапайым адам. Мiне, бүгiн ендi сiздермен жүздесуге келiп отыр. Аты-жөнiнен аңғарған шығарсыздар, бұл кiсi — сiздердiң жана әкiмдерiңiздiң апайы, кәне, Раханды қошметтеп қол соғайық! — деп өзi шапалағын шартылдата Рахана бұрылып, басын изектеттi. Әлгiнде күлген он шақты ма, әлде басқалар ма, әйтеуiр, бiрнешеу iлескендей болды.

— Ал ағайындар, мен жоғары мәртебелi апайымызды дұрыстап таныстырдым, ендi күрметтеп отырған сiздерге арнайтын бiр ауыз сөзi бар, соны әрқашанғысынша қысқа да нұсқа қылып айтып беруi үшiн облысымыздың анасы, ардақты да асыл апайымыз Рахана сөз кезегiн ұсынамын, кәнекi, ду қол шапалақтап қарсы алайық! — дедi Мырзыр, екi қолын төбесiне көтере аянбай шапалақтап. Зал жақтан жуан-жiңiшке күлкi естiлдi. Әлгi он шақты, ұйқылы-оңау отырғандай, алақандарын былпылдапты.

Мәртебелi мейман Райхан Айпарақызы Мазарбаева түрегелiп, омырауын, екi жеңiн ақырын қакқылап, тамағын кенеп, «арнайы сөзiн» бастады:

— Күрметтi көпшiлiк, жол түсiп, дәм тартып, алдарыңызға келiп тұрмын. Мен осы ауылдiкi болсам да, оқу iздеп сыртқа ертерек кетiп, мұнда келiп-кетiп жүруге уақыт таба алмадым. Заман солай. Қызмет iстеген соң, адамша iстеу керек. Уақыт солай. Былқ-сылқты көтермейдi. Оны бiрiмiз бiлемiз, бiрiмiз бiлмеймiз. Мен сiздерге қарап ойланып та тұрмын, ауылда жастар аз екен, олар бiлiм iздеп кеткен ғой.

— Бiлiм iздеп кеткен жоқ, жұмыс iздеп кеттi! — дедi қатқыл дауысты әлдекiм.

— Рас айтайды, жасактаудын қамымен қалаларды жағалап кеттi!

Мырзыр ұшып тұрып, екi қолын ербөңдете:

— Ағалар, сабыр сактаныздар! Рахан

апайымыз айтарын айтып болсын, түсiнбеген сөздерiңiз, мәселе болса, сұрақтарыңыз болса, содан кейiн уақыт болады! — деп, «боладыны» шұбырта шырылдады. Директор Бану да орнынан көтерiлiп, екi алаканын жая жымып:

— Ағайындар, ауылдастарым! Бiз мейманын күрметтей бiлетiн, сөздi тыңдай, түсiне бiлетiн халықыыз, Райхан Айпарақызына бөтет жасамайық! — деп өтiнiш бiлдiрдi.

— Иә, сөзiң бiгiрсiн.

«Қысқа да нұсқа» деген анау жiгiт:

— Сөзiңiздi жалғаныз, тыңдайық, — дедi. Рахан ары қарай аяңдады:

— Мен мұнда, бiрiншiден, мына күрметтi журналист бауырымның инициативасымен келдiм. Жұртшылықпен кездесу кiмге болсын, қашан, қайда болсын, керек.

Халықтың настроениесiн бiлу мiндет. Мен, пенсионер болсам да, сiздердiң ауыл туралы айтқан ойларыңызды, талаптарыңызды обликамит басшыларына айта аламын. Менiң күйеуiм сонда он төрт жыл қызмет iстеген. Екiншiден, ауылымды көргiм, бiлгiм келдi. Осыдан тоғыз жыл бұрын келiп, бiрақ асығыстықтан екi күн ғана бола алғанмын. Ал үшiншiден, менiң бауырым Жайұлтан өздерiңiздiң әкiмдерiңiз болды. Оның несiн... мен... менталитетiң простой кiсi тез түсiнбейдi...

— «Менталитетiң» дегенiңiз немене? — дедi залдан бiр дауыс.

— Ол ма, апай, кешiрiңiз, мен айта салғйын, ол — мiнез-құлық деген сөз! — дедi Мырзыр лып етiп.

— Е, сөйтiп қазақша айту керек қой, — дедi залдан екiншi дауыс.

— Иә, ментали... иә, мiнез-құлқын түсiну оңай емес. Өздерiңiз бiлесiздер, ол көп сөйлемейдi, бәрiн үндемей жүрiп iстейдi, ол сондай.

— Рас, сондай. Кәсiподақ бастығы болып үш жыл iстегенде бiр рет те сөйлемедi. Ендi әкiм болғаннан берi ауданға кетедi, облысқа, одан да ары кетедi, не iстеп жүргенiң айтпайды, — дедi залдан үшiншi дауыс.

— Ол бала кезiнде де көп сөйлеген жоқ. Бiз төрт ағайындымыз, екi ұл, екi қыз. Бауырым Жайұлтан мен сiңiлiм Бисара сондай. Ал бауырым анеукүңi бiзге келгенде обләкiммен не туралы сөйлескенiң маған айтты. Бiздiң, осы бәрiмiздiң ауылымызда шекара да, қазiргi үш ауыл да болмаған екен, шекарасыз қызмет iстеу просто қиын емес пе? Соны алдыңғы әкiмдер бiлмеген...

— Шекарасыздықтан қантарылып қалған дөненемiз жоқ, — дедi

манағы көзәйнектi жiгiт ағасы.

— Олнақо бiр жұмысты қолға алдың екен, оны бiгiрiп, содан кейiн екiншiсiң қолға алу керек. Менiң бауырымның принципi сондай...

— Сондай болса, — дедi залдан және бiр дауыс, — ол ауыл-селоға керегi шамалы шекараны белгiлеп, бекiтiп болған соң электрқудықты қолына алсын. Жалғыз құдығымыз құрығалы үш ай болды, бұрынғы әкiм «ертен-ертен» деумен кетiп тынды. Суды көршi ауылдан бөшкемен кезектесiп тасып жүрмiз.

— Әй, Жайұлтан шекара жасаған соң әлгi пропуск деген пәлесiз тырп ете алмай қалмаймыз ба?

Жұрт ду-ду күлдi.

— Шынында тырп етпей отыра бермей, үй-жайдағы кешкi шаруамызды тындыруымыз керек, кәне, тарайық. Жайұлтанды баяғыдан бiлемiз ғой, әкiм болғанмен сол қалпынан өзгермейдi ол.

— «Әкiм» дегенiң не, «ауылбасы» дендер, өзi солай бұйырды емес пе?

— Сол «пәлен-түлген бастардан» не жақсылық көрдiңдер?!

Ду-ду күлкi шығар есiкке беттедi.

— Райхан апай, келгенiңiзге рахмет!

— Жақсы сөйлейдi екенсiз!

— Бану, сен бiзге ренжiме, жарай ма?

— Әй, журналист жiгiт, сен де аман бол, зыр-зыр етiп жүре бер!

— Е, бұл жiгiттiң аты әлгi менталитетiне сай екен!

Шағын зал лезде босап, үш «бас» қана қалды: Бану үстелге үңiлiп, екi сұқ саусағын бiрiне-бiрiн үйкелеп отыр. Райхан үстелдi екi қолымен тiрей шалқайып, бет-ауызын тыржитып, зал жакқа қарап отыр. Мырзыр ұшып тұрып, терезе алдына барған. Екi қолын да шалбарының қалтасына сүңгiтiп, санын қакқылап тұр...

Ғаббас ҚАБЫШҰЛЫ

МЕНЕРЕЙТӨБІ

Алып-ұшқан албырт арманмен Алматыға асыға аттанып, атағынан ат үркетін ҚазМУ-дың ақ босағасынан аттай сала алғаусыз көңілмен ең алғаш танысқан, бірден тіл табысқан досымның бірі Сәкен Сыбанбай елі.

Сол жақтағы Сәкен Сыбанбай

сөздің сөлін ағызатын, тілдің майын тамызатын тапқыр екеніне таң қалған талай қазақтың алды мен едім. Жантая бере жамбасқа салып, жағына сүйеніп «жатыпатары» бар тікен тілді Сөкен досымның әліге дейін көнермей, жадымда жатталып, санамда сақталып қалған «сары майдай сарқыт сөздері» көп...

Әлі есімде, біз 1990 жылы алғашқы курсты аяқтар алдында жанталасып жазғы сессияға кіріскен күні футболдан әлем чемпионаты басталды. Баксак, Сәкен сабазым «Ала доптың алааманы» (С.С.) естісе болды есі кетіп, «ішер асын жерге қоймай, жедел жеп бітетін жебірдің» нақ өзі екен. Біз оқудан ес жия алмай сессия соңына түссек, ол барлық тірлікті басы бүтін жиып қойып, күні-түні теледидарға телміріп, тенбіл доп тепкендерге «қосылды». Түнімен экранды еміп, таңға таман талып құлайды. Алматыдағы жалғыз жанашыр жақыны біздер оны таң ала құлағынан тартып, Құдайдың зарын айта бастасақ, «Менсіз-ақ бара беріндер, білім ала беріндер! Бетімді жуып, жетемін қуып» дейді беймарал керіліп, еріне есінеп. Сөйтіп сынақ апталығы аяқталып, енді емтихан бастала бергенде «доп додасына басымен кіріп кеткен» Сәкенді амалсыз алқымынан алдық. «Ей, досым, серейіп жата бермей, енді есіңді жи, ертен — емтихан!» дедік зілдене зіркілдеп. Сонда төсекте доптай домалап жатқан досымыз: «Жігіттер, сендер сессия деп сес көрсетпей-ақ қойындар! Деканаттан жолдама алсам да, едел-жедел жетіп алам сендерге. Неге түсінбейсіндер, сессия деген бір жылда — екі мәрте, ал футболдан әлем чемпионаты 4 жылда бір-ақ рет өтеді ғой!» деп, өзімізге дүрсе қоя бергені.

Не дерсің, күлдік те қойдық. Сәкен досым әдеттегідей айтқанынан қайтпай, бірде-бір матчты қараусыз қалдырмай доп додасын бітірді де, бірден сессиямен айкасты бастады. Зейінді шәкірт, зерек студент қой, зачәттарды заматта тапсырып, енді емтихандарды енсеруге кіріскенде қас қылғандай «Қазіргі қазақ тілі» пәнінің оқытушысы қылтып, қырсықты да қалды. Қара жер хабар айтпасын, марқұм Ержан ағайдың ебін де, «емін» де мен табушы едім, досым үшін ара ағайын болуыма тура келді. Кеу-кеулеп жүріп «Ботаникалық бактағы» сыраханаға апарып, көңіл-күйі көтерілген сәтте ағайдың алдына Сәкеннің сынақ кітапшасын сырғыта қойдым. Мәселенің мән-жайын айтпай-ақ аңғарған аккөңіл ағай досымның зачәтқасындағы фотосы мен басқа емтихандарының бағаларына бажайлап қарады да, «Жап-жақсы оқитын тәп-тәуір бала еді ғой, не қара басып жүр мұны?!» деп, маған сығырая қарады да, «Немене беттің арын белге түйіп, «с» қойып бер деймісіндер?» деді. Біз де обал-сауапты білетін адамбыз ғой: «Ағай, 5 қойсаңыз, бағалан обал, 3 қойсаңыз, баладан обал!» деп едім, еліпідек Ерекен кенкілдеп күлді де, жуан төрттік баға мен қолын қонжита қойып берді. Анқылдақ ағайға алғысымды жаудырып, алдын ала келіскеніміздей таяқ тастам жердегі тасада аттап басқан адымымызды аңдып тұрған досыма «жерлен 7 мың доллар тауып алғандай» (*Сәкенше айтқанда*) желпілдеп жетіп бардым. «Іне жұтқан иттей боп имині» тұрған (*өзінің сөзіңше*) қарыздар студент «Не болды?» деді дегбірі қашып.

«Қойдың піскен басындай ырсыып» (С.С.) әдейі үндемедім. Шілінгір шілденің шыжыған ыстығында шыжын баладай шыдамы әрен жетіп, мені әбден күткен өпендім қолымаңан зачәтқасын жұлып алды да, ежіктеп оқып, іле екі езуі екі құлағына мінгесе қалды. «Топырақ түстеніп тотыққан бетіне» (С.С.) қан жүгіріп, «Кеттік, өзіміздің қыздарға барып, бағамды жуайық!» деді. Жолай «ҚазГ Уғратғын» әмбөбап дүкенінен әдеттегідей «Сказка» тортын сатып алдық та, құтты қонысымыз — журфақтың әйгілі 5-жатақханасына тарттық. Бірге тұратын курстас қыздарымыз — Гүлнәр Дуанабаева, Нұрила Молдабаева мен Бибігүл Жексенбай (*танымал тележүргізуші, талантты медиаменеджер*) мәре-сәре боп, мәселенің мәнісін сұрады. Сонда қалжың қалтасы қашанда тоқ жүретін Сәкен мән-жайды баяндалды да: «Е-ее, қыздар-ай, қызығы сол, бұрын 3 сомға торт алатын едік, енді «төрт» алатын болдық қой» деп көпшілікті күлкіге көмген болатын.

«Бәйгеге қосқан құнандай — әйгілі Сәкен Сыбанбай» туралы танды таңға ұрып, талай сырдың тығынын атып, тиегін ағытсақ, қарымды қаламгерлердің кайнар бұлағы — «Қазақ әдебиетінің» тұтас бір нөміріне жүк болары сөзсіз. Халық қамын сөз еткен — ұят болар газеттен. Сондықтан бүгінде тісқакқан тілші, «жүргіші» журналист» (*өз сөзіңше*), азулы аудармашы, қарымды қаламгер, жампоз жазушы, көнігі кино және театр сыншысы, өресі биік өнер және мәдениеттанушы тұлғасында талайға танылған талантты Азамат — Сәкен Сыбанбайды меншікті мерейтойымен күллі курстастар атынан шын жүректен құттықтаймын! Ердің жасы елуін — Кемеліне келуін, «Бесті» шығып белсеніп, Елге есеп беруін! Ендеше, жазар көбейсін!

Серік ӘБДУӘЛІ, *Ақпарат саласының үздігі*

Бас редактор — директор Срайыл Махатұлы СМАЙЫЛ Редакция алқасы:	Аймақтағы меншікті тілшілер:	Меншік иесі: «Аманат Медиа» ЖШС	Редакцияның мекенжайы:
Қуаныш НҰРДАНБЕКҰЛЫ жауапты хатшы	Мерген ТОКСАНБАЙ— Ақмола және Солтүстік Қазақстан облыстары (8 701 312 39 34)	Директордың орынбасары Мейрамбек ҚҰЛМҰХАМЕДОВ	050012, Алматы қаласы, Мәуленов, 85 үй, №61 кеңсе, 3-кабат (<i>Бөгенбай батыр көшесінің қиылысы</i>) Телефондар: 8(727) 272-43-39; 272-43-25 Бухгалтерия: тел.факс: 8(727) 272-46-22 (жарнама бөлімі)
Ғалия ҚАЛИЕВА компьютер орталығының жетекшісі	Қажет АНДАС — Алматы облысы (8 747 706 13 82)		Газет «Дәуір» ЖШС РПИК (Алматы қаласы, Қалдаяқов көшесі, 17-үй) тел: (727) 273-12-04, 273-12-54. Тапсырыс — №1066; Бағасы келісім бойынша
Тілшілер мен қызметкерлер:	Нұргүл НАСЫР — Атырау облысы (8 702 959 80 08)	Бас есепші Расима ӘКІМБЕКОВА	Таралымы — 5000 дана
Гүлнар АХМЕТОВА — экономика, нарық	Мөлдір КЕНЖЕБАЙ — Шымкент қаласы (8 776 238 55 94)		<i>Газет Қазақстанның барлық аймақтарында таралады, сондай-ақ «AirAstana» әуежайының ұшақтарында бар.</i>
Макпал НОҒАЙБАЕВА — арнаулы тілші	Ұлдай САРИЕВА — Батыс Қазақстан облысы (8 705 150 48 30)		
Ернұр КЕНЖЕБАЙ — шолушы	Кезекші редактор Макпал НОҒАЙБАЕВА		
Кәмшат ТӨЛЕШОВА — терімші			
Айдос ҚҰСАЙЫНҰЛЫ — web-caim			

Газет 2004 жылы 14 желтоқсанда тіркелген.

2021 жылдың 03 маусымында ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі Ақпарат комитетінде қайта есепке тұрып, № KZ68VPY00036247 куәлігін алды.

Мақала авторының пікірі редакция көзқарасын білдірмейді.

Жарнама мәтініне тапсырыс беруші жауапты.

Газетте жарияланған материалдар мен суреттерді сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.